HIPPOCRATIS COI, MEDICORUM principis, de Natura hominis, Liber: Græcè & Latinè.

Accesserunt BLASII HOLLERII Viuariensis, Philosophi ac Medici, Commentaria, iam primùm recognita & aucta.

ITEM aliæ docti cuiusdam uiri Annotationes, in Eundem.

Iliad. λ.
ἰατρὸς μ… ἀνὴρ πολλῶν ἀντά-
…ιος ἄλλων.

BASILEAE, PER IOANNEM Oporinum.

IOANNES SAPIDVS

Lectori.

Hippocrates Cous medicæ doctissimus artis,
Qui summis fuerat cura salusq; uiris:
Corporis humani quæ sit natura, libello
Hoc, tamen arguta cum breuitate, docet.
Hinc nimis obscuros sensus manifestat abundè,
Blasius Hollerius, dexteritate sua.
Propterea qui uis bene sanum corpus habere,
Sæpius hunc uigili mente reuolue librum.

ILLVSTRISS. PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO FRIDERICO Palatino Comiti Rheni, Sacri Romani Imperij Electori, & Duci utriusq; Bauariæ, Domino suo clementissimo:

BLASIVS HOLLERIVS Viuariensis Medicus S.

T absque humiditate & imbre sata & fructus ad iustã non perueniunt maturitatẽ, Princeps & Elector Illustrissime: ita neq; studiorum labores: dum non contingit, quod ad necessariũ usum debet esse satis. Scripseram ante aliquot annos, ediderámq; Commentarium in librum de Natura hominis, secutus Hippocratis mentẽ. Idq; ut uaria de principijs rerum natura-

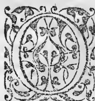
lium dogmata, ac iudicia artis Medicæ studiosi perciperent, intelligerentq́. Hos qualescunq́ labores, Illustrißimo Principi OTHONI HENRICO, *dum uiueret, dedicaui: sed rei bene, malè ue gestæ nullam habui significationem. Iam uerò impulsu quorundã, (qui sua studia Medicæ arti addixerunt, opus hoc breue cõtractioribus horis emendatum, & quibusdam antea neglectis auctum, in tuæ Celsitudinis Illustriß. Princeps gratiã denuò cõmittere prælo uolui: quando nulla omnino exẽplaria prioris editionis uenalia habebantur. Itaq́ Oporino typographo Basiliensi clariß. atq́ de literis optimè merito, suis typis Græcis & Latinis recognitum à nobis opusculum elaborandum tradidimus. idq́ eo lubẽtius, quòd*

is quoq́

is quoq; istā animi tui, Princeps Illustriß. Celsitudinem, magnitudinē, & uirtutes planè heroicas, in bonis præsertim artibus & disciplinis, nō ignorauerit. Etenim quæ de Heidelbergēsi Academia Illustriß. Princeps OTHO HENRICVS *incœperat: tu liberaliori sumptu, & prouidentia maiori prosequeris. Quin & Ptolemæum regem ex bonis literis (unde immortalitatem est consequutus) magis oblectatum, quàm amplißimo regno, Liuius scriptum reliquit. Cæterùm ampliori gratia Celsitudini ac Dignitati tuæ Illustriß. Princeps affuturos alios nō dubito: sed qui maiori studio, & in quo hominis diligentia requiratur, quiq; operam, curam, & laborem, si daretur occasio, maiorem sumat, neminem*

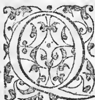
agnosco. Interea Deus Opt. Max. Celsitudinem istam tuam & mentē conseruet. Argentinæ, Anno post Christum natum M. D. L X I.
Mensis Maij Idibus.

HIPPOCRATIS COI, MEDICORVM PRINcipis, de Natura hominis Liber.

Στις μὲν εἴωθεν ἀκούειν λεγόντων ἀμφὶ τῆς φύσιος τῆς ἀνθρωπίνης, προσωτέρω ἢ ὁκόσον αὐτέης ἐς ἰητρικὴν ἀφήκει, τουτέῳ μὲν οὐκ ἐπιτήδειος ὅδε ὁ λόγος ἀκούειν. οὔτε γὰρ τὸ πάμπαν ἠέρα λέγω τὸν ἄνθρωπον εἶναι, οὔτε πῦρ, οὔτε ὕδωρ, οὔτε γῆν, οὔτ' ἄλλο οὐδὲν ὅτι μὴ φανερόν ἐστιν ἐνεὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. ἀλλὰ τοῖσι βουλομένοισι ταῦτα λέγειν παρίημι.

VERSIO.

Vicunq; de natura humana, suprà quàm medicæ artis intersit, disputantes audire cõsueuit, huic sermo noster minime est aptus. Neq; enim prorsus aerem, ignem ue aut aquam, seu terrã, hominem dixerim, neq; aliud quidpiam

piam: quia in eo minimè unum apparet. Sed quibus isthæc placebit dicere, per me licet.

BLASII HOLLERII
Commentaria.

Hippocrates Philosophos in communibus mundi & rerum omniũ principijs aberrantes, primùm arguit. Deinde medicos, qui de hominis ac cæterorũ animalium sanguine præditorum humoribus (qui elemẽta in corporibus uocantur) malè fuerunt opinati. quos qui audire consueuit, Hippocratis *hac in parte non est idoneus auditor. quia malè iam persuasus, falsoq; imbutus dogmate, ueris demonstrationibus non credet; sed uel aures occludet, uel repugnabit.* Aliqui *enim, quos* Hippocrates *breuitatis causa prætermisit, naturalium rerum unum duntaxat principium, unde hominem constare dicebant, statuerũt. sicut* Anaximenes Milesius Euristrati *filius aerem, ex quo nascerentur omnia, duabus causis efficientibus adhibitis, quæ aeriam materiam formarent, fingerentq;. Idcirco ex aere rarefacto ignem, & ex denso uentos, aquam, terram, lapides & animalia creari uoluit. Sed* Diogenes Apolloniates, *ex* Nicolai Peripatetici

mente,

mente, nõ aerem, sed intermedium quoddam inter ignem & ipsum aerem, principium rerum naturalium instituit: & non nominatim aliquod elementum. Hippasas Metapontinus, & Heraclitus Ephesius, *unum principium mobile ac infinitum in rebus naturalib. dixerunt, utpote ignem. Aiunt enim, cuncta ex rerum raritate conformari: quia rarum facilè per cuncta recipitur. & ob id humanæ uitæ parentem & opificem, imò omnium ac singulorum effectiuum ignem dicebant: quòd calor sit fons uitæ, & artifex omniũ rerũ.* Anaximander Praxiadæ Milesius, *unum mobile ac infinitum etiam instituit principium; sed nullum elementum esse uoluit, uerùm infinitam quandam naturam, ex qua omnes orbes cœlestes, & uniuersus mundus, & quicquid in ipsis continetur. In qua sentẽtia &* Melissus *fuit, qui unum etiam esse principium, sed ex nullis elementis putauit. uerùm principium rerũ omnium uirtute infinitum, & natura immutabile ac æternum dixit.* Sic & Plato *mundum à Deo creatum, nec dissolui posse, nisi ab eo à quo est compositus. Fuit alius quoq; philosophus, Thales Milesius, princeps Ionicæ philosophiæ, qui principiũ rerum omnium aquam cõstituit: quòd*

Principium mobile ac infinitũ qui statuerint.

Plato in Timæo.

animalium generatio sit humida. nec solùm terrestria, ut stirpes, sed in cœlo quoque sidera pascuntur humoribus. In eadem quoq; sententia Homerus fuit, dum ita scriptum reliquit:

Oceanus, de quo primùm sunt omnia nata.

Aquam igitur principium statuit, eo quòd proli generandæ maximè est accommoda: & ad nutritionem educationemq;, necnon ad edendum partum, imò ad cunctarum rerum formationem prorsus apta. Idcirco omniũ esse principium arbitratus est. At terram esse principium, nullus scriptũ reliquit, cum sit ad motum inepta. tametsi Sabinus eam à Xenophane principium fuisse dictam scripserit. nullo tamẽ in loco, testante Galeno, sic pronunciasse Xenophanem inuenitur. itaq; terram nullo modo principium, nisi concursu aliorum elementorũ, Hippocrates hoc loco, & Aristoteles secundo Physicorũ esse tradunt. Cum autem Hesiodus primam corporum naturam (quæ & principium antiquis dicitur) terræ contribuit, id secundum uulgarem existimationem accipiendum: sicuti Aristoteles in primo Metaphys. ostendit. Vnum interea principiũ Xenophanes Colophonius, idq; uniuersum statuit: non finitum, neq; infinitum, nec mutabile,

nec

nec immutabile, cuius ſubſtantia rotũda & globoſa, ſeu ſphærica, quæ nihil habeat cum hominibus commune: totum cernat, audiat, neq; reſpiret, ſimul omnia ſit, mens, prudentia, & æternitas, & ob id Deum eſſe credidit. Ex rerum igitur naturalium productione, ac medicæ facultatis experientia, nõ ab uno quodam ſimplici fieri poteſt generatio. alioqui quod generaretur, doloris eſſet expers, & ad nullam ſenectutẽ compelleretur. uel ſi dolor adeſſet, unum tantũ medicamentum perpetuò ſufficere, etiã Galenus *opti mè oſtendit. Sed qui priſcorum ſectis & institu tionibus ſunt addicti, obſtinatè in eadẽ perſeuerant ſententia: aſſerentes continuò unam prorſus ſolam naturam eſſe: ſiue principium, ſiue elementum dixerint. Atq; ſubſtantiam illam uocarunt immobilem, permanentem, formis omnib. per ſe priuatam: ſed quæ ab iiſdem omni tempore agitaretur. Sunt qui alia rerum principia excogitarunt: ut* Parmenides *frigus & calorem,* Democritus *ſolidum & inane:* Diogenes Apolloniates, *qui uniuerſi naturam ac rem eſſe infinitũ, & ſempiternum quoddam, ut* Theophraſtus *teſtatur, eſſe dixit: ex cuius raritate & denſitate, necnon ſuarum affectionum mutatione, aliarum* Gal. libro 1. element.

formas

formas asseruit generari. In hac quoq; sententia fuerunt Melissus & Anaximander. Anaxagoras etiam elementa seu principia rerum infinita protulit: contrà uerò Empedocles finita. Ille ὁμοιομερίαν, id est similitudinem partium, ueluti syluam & materiam rerum omnium gignendarum commentus est. Censuit enim in singulis rebus particulas inesse similes, & infinitas, ex quibus sint compositæ: atq; res omnes gigni & interire congregatione & seiunctione particularum similium: ut ossa ex pauxillis minutisq; ossibus. Sic & ex pauxillis atq; minutis particulis uiscerũ gigni uiscus: & de quamplurimis minutisq; sanguinis guttis, sanguinẽ uniuersum. Sed Empedocles quatuor tantum elementa, principia esse censuit. Interea fieri non potest, ut hominis sensiliumq; rerũ uniuersa natura (quæ ex materia & forma perficitur) una sit: sicuti illi affirmabant. Neq; ex eo illis resistit Hippocrates, quòd non prorsus in nobis sit aer, & reliqua elemẽta, ex quibus hominem & cuncta animalia constare postea dicet. Sed non uult hominis naturam penitus ex aere, aut igne, aut aqua, seu terra, aut alio quopiam, in quo corporis humani constitutio & affectiones minimè unum indicant,

cant,

cant, consistere. tametsi quibus alius est sensus, illis iuxta arbitrium asserere permiserit: ne cum obstinatis contentionem aggredi uideatur: nihilominus eos ab opinione ad scientiam & ueritatem, à sensibus ad mentem, à singularibus ad generales noticias uellet conuertere. Quidam adhuc principia rerum omnium inane seu uacuum, id est locum corpore uacantẽ, & atomos esse dixerunt: sicuti Leucippus, Democritus, & Epicurus. Vocaueruntq; atomos pusilla admodum corpuscula, quæ propter exiguitatẽ perspici non possunt. qualia sunt ramenta, & ea puluerulẽta, quæ per rimas et exigua foramina in solis radijs uisuntur. quæ sanè non elucente sole minimè apparent, neq; uidentur, ut iam diximus, propter ipsorum tenuitatem. Atq; nonnulli, ut Epicurei, præ duricie infringi posse negant. Alij uerò, qui magis Leucippo addicti erãt, id ad ipsorũ exilitatem referebãt, quòd nullã admitterẽt sectionem. Verùm Leucippus uniuersum alicubi plenum, alicubi uerò inane & uacuum existimauit. In pleno sunt corpora, in uacuo et inani liberius uagantur atomi, quæ materiam præbent gignendis rebus. Democritus Leucippo astipulatus, plenum uocat ens, & inane non ens. cuius sententia

tentia hæc est, ut omnia fortuita atomorum con cursione fiant, in quibus tres sunt differentiæ: utpote figura, ordo & situs. Pythagoræi *ex numeris, & mathematicorũ initijs proficisci uolunt omnia. Hoc igitur sermone, qui generis est demonstratiui, nõ ex uno elemento hominis originem constare, autor docet. Nam corporis humani ratio & accidentia diuersum indicant, ut iam ostendimus, atq; in sequentibus dicetur. Interea ipsi errare malunt, eamq; opinionem quam semel conceperunt defendere, quàm exquirere quid constantißimè dicatur.*

Δοκέουσι δέ μοι οὐκ ὀρθῶς γινώσκειν οἱ τὰ τοιαῦτα λέγοντες. γνώμῃ μὲν γὰρ τῇ αὐτέῃ, πάντες χρέονται· λέγουσι δὲ οὐ ταὐτά. ἀλλὰ τῆς μὲν γνώμης τὸν ἐπίλογον, τὸν αὐτὸν ποιέονται. φασὶ γὰρ ἕν τι εἶναι, ὅ, τί ἐστι. καὶ τοῦτ' εἶναι τὸ ἕν τε καὶ τὸ πᾶν. κατὰ δὲ τὰ ὀνόματα, οὐχ ὁμολογέουσι. λέγει δ' αὐτέων ὁ μέν τις φάσκων, ἠέρα τοῦτο εἶναι, τὸ ἕν τε καὶ τὸ πᾶν· ὁ δὲ πῦρ, ὁ δὲ ὕδωρ, ὁ δὲ γῆν· καὶ ἐπιλέγει ἕκαστος τῷ ἑωυτοῦ λόγῳ μαρτύριά τε καὶ τεκμήρια, ἅ γε ἐστιν οὐδέν. ὅτι μὲν γὰρ τῇ αὐτέῃ γνώμῃ πάντες προσχρέονται, λέγουσι

δ' οὐ

δ' οὐ τὰ αὐτά· δῆλον ὅτι οὐδὲ γινώσκουσιν αὐτά. γνοίη δ' ἂν περὶ δέ τις μάλιστα, παραγενόμενος αὐτέοισιν ἀντιλέγουσι. πρὸς γὰρ ἀλλήλους ἀντιλέγοντες οἱ αὐτοὶ ἄνδρες, τῶν αὐτέων ἐναντίον ἀκροατέων, οὐδέποτε τρεῖς ἐφεξῆς ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος περιγίνεται ἐν περὶ αὐτῷ λόγῳ. ἀλλὰ ποτὲ μὲν οὗτος ἐπικρατέει, ποτὲ δὲ οὗτος· ποτὲ δὲ, ᾧ ἂν τύχῃ μάλιστα ἡ γλῶσσα, ῥυεῖσα πρὸς τὸν ὄχλον. καίτοι δίκαιόν ἐστι τὸν φάντα ὀρθῶς γινώσκειν ἀμφὶ τῶν πραγμάτων, παρέχειν αἰεὶ ἐπικρατέοντα τὸν λόγον τὸν ἑωυτοῦ, εἴπερ ἐόντα γινώσκει, καὶ ὀρθῶς ἀποφαίνεται. ἀλλ' ἔμοιγε δοκέουσιν οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι σφᾶς αὐτοὺς καταβάλλειν ἐν τοῖσιν ὀνόμασι τῶν λόγων αὐτέων, ὑπὸ ἀσυνεσίης· τὸν δὲ μελίσσου λόγον ὀρθοῦν. περὶ μὲν οὖν τουτέων, ἀρκεῖ μοι τὰ εἰρημένα.

VERSIO.

At uerò qui hæc defendunt, non rectè mihi sentire uidentur. Quum enim idem sentiant, idémque concludant, loquuntur tamen diuersa. Quippe unum esse aiunt, quodcũq; tandem

tandem est: & idipsum esse unum & totum, sed iuxta nomina non consentiunt. Etenim alius ex ipsis aerẽ esse, hoc unum & totum dixit: alius ignem, alius aquam, aliu; terram: & addit unusquisq; ad opinionem & sermonẽ suum testimonia & signa, quæ nullius sunt momenti. Cum autem una omnium sit sententia, diuersa uerò loquantur, eos nõ intelligere quæ profitentur, est manifestum. Quod ex eo uel maximè q̃s cognouerit, si ipsorum controuersijs interfuerit. Nam dum ij inter se decertãt, nunquã ter ordine idem homo eodem in sermone fit superior: sed modò hic, modò alter superat: ut cuiq; fuerit lingua maximè fluida, ac populo grata. Atqui istud erat, qui de rebus se rectè cognoscere pronunciarent, inuictas præstare suas rationes, si ipsi uera cognoscere, & rectè iudicare possent. Verùm huiusmodi homines uidentur mihi uerbis sese, dum disputãt, ob ignorantiam subuertere,

uertere, & Melissi sententiam confirmare. Sed de his hactenus.

COMMENTARIA.

Ignorantiæ illos ueteres accusat Hippocrates, *qui malè sensilium entium elementa, & principia cognouerint. Cum enim ij unum omnium rerum elementum & instituant & concludant, postea hoc ipsum uariè ac diuerse nuncupent, appellétq́: signũ est, eos nõ cognoscere ea quæ profitentur, & propria artis principia ignorare. Nã si cognoscerent & scirent, illud idem uno modo semper dicerent & appellarent. Sed ista primi principij uaria & inconstans assertio, manifestè prodit, ipsos ignorare idipsum quod attestantur. Quæ autem signa & argumẽta nullius momenti & ponderis dicantur,* Galenus *libro* 1. *de* Elementis *ex* Platonis *instituto indicauit: ubi falsas & minimè concludentes rationes uocauit, quæ uanæ sunt.* Neq; *enim uno medio cõmuni & extraneo possunt demonstratiuè quatuor oppositas inferre conclusiones.* Nam *qui aerem primũ esse aiunt elementum, sic argumentantur:* Quoniam *ipsum rarescentem, fieri ignem: densatum uerò, aquam: & si adhuc magis densus fiat, terram.* Eodem modo, *qui ignem principium fatentur:* *quoniam*

Elementum quomodo per se principiũ ut sit, conentur philosophi ostendere.

quoniam ignis in unum coactus, atq; modicè den satus, aerem: quòd si magis adhuc patiatur, ac uehementer comprimatur, aquam: si absolutissimè & plurimū, terram effici ipsi dicunt. Similiter aquam primū omnium elementum nonnulli asserebant: quòd hæc densata, ac ueluti compressa, terra fiat: laxata uerò & fusa, aer: quòd si magis laxa ac fusa, tenuisq́; fiat ignis. Et sic reliqua cuncta fieri ex eius liquefactione & cōpressione, asseuerant. Ob id aquam primū omniū constituunt. Et qui terram principiū seu primum elementum dicunt, suam rationē sic afferunt: Quoniam si mediocriter (inquiunt) liquescat ac fundatur, aqua fiet: si uerò magis rarescat, aer: si uehemēter hoc patiatur, in ignē conuertitur. Quare ex mutua in se elementorū mutatiōe ratio eorum prosilit, qui unūquodlibet elementū esse statuunt. Porrò qui unū aliquod ex elementis quatuor, naturam rerū statuunt, cætera ad rerū generationem concurrere non negant: sed hæc negant esse elemēta, & corpora simplicissima, quæ ex suo cuiq; elemento prodeunt. Elementorum quoq; ipsorū densitate & raritate cōposita, cuncta fieri asserunt. Sic enim uno & eodem ratiocinio, singula elemēta principiū rerum omnium

& sub-

& subiectũ esse cõcludunt. Sed cum diuersa & opposita ex ijsdem medijs & principijs inferant ac cõcludant, uanas ac falsas rationes dicimus. At *unum elementũ magis quàm alterũ, primùm omniũ principium & elementũ, ut inquit* Plato, *esse nõ potest: cum nullum ipsorũ motus expers sit, uel aliorũ omniũ permutationis causa.* Quòd *autem ipsi ea quæ profitentur ignorent, qui disputationibus (tanquã cum illis nunc agat) præsentes aderant, iudicij sui testimonium dat.* Hi *enim palàm testabantur, nunquam horum quenquam ter ordine eadem in disputatiõe alios conuincere: sed modò hic superior, modò ille, præsertim qui fuerit lingua uolubiliori, magisq; ad contentionem idonea. sed iustum est non loquacitate, sed ueris & certis demonstrationibus rationes inuictas semper adferre.* Verùm *sese ob ignorantiam subuertunt, utpote cum in suis rationib. pugnantia enunciant.* Aiunt *enim primò, unũ & omne esse, quodcunq; tandẽ est, quod ex sui natura prorsus informe sit, sicuti* Plato *docet.* Po*stea idipsum unũ & totũ ex nominatis elemẽtis unũ constituentes forma præditũ pronunciant.* Cum *itaq; id quod ex sui natura informe est, formatũ dicũt, tunc pugnãtia minimeq; cõsentanea*

in suis sententijs afferunt. Ob id uidentur seipsos destruere, propter ignorantiam quam in uerbis suarum rationum ostendunt. & Melißi uidentur approbare sententiã, qui unum quodlibet & totum fuisse asserebat, & rectè adæquatum omnium principium appellari. quæ ratio uana est. Melißi igitur sententiã approbare, inquit, uidentur. Nam sicuti iste unam cõmunem informem essentiam ponebat omnium adæquatum principium esse: pariter & illi tandem informẽ essentiam, unum ex quatuor simplicibus corporibus adæquatum omnium elementum. In hoc solùm differentes, quòd hi transmutabilem, & particulari quoq; elementorũ nomine eam substantiam dixere, quam Melissus ens unum intransmutabile & uniuersum appellauit. Vnde Aristoteles: Necesse est, inquit, unum esse principiũ, aut plura. si unũ, aut immobile, ut Parmenides & Melissus dicunt: aut mobile, uti Naturales. At uerò ens illud unum, qualecunq; Melissus constituat, neutiquam sensibilium omnium adæquatum & præcisum principium dici potest: quemadmodum nec ex nuncupatis elementis aliquod unum totum & quodlibet. Neq; enim solùm illud unũ, quod Melissus proferebat, corporum omnium

Melisi de principio iudicium.

quæ

quæ generantur & intereunt, principiũ tantum asserebatur: sed præter id primæ quatuor qualitates: caliditas, frigiditas, humiditas & siccitas, & earundem temperies, naturalium corporũ uera principia constituuntur. Confuderunt igitur ueteres illi philosophi initia corporea (quæ postea elemẽta dici cœpta sunt) ab incorporeis, quæ propriè rerum principia appellantur. Et sic dum imprudentes materiam primam constituerent, eam non agnouerunt, mox secũ dissidentes, illud quod in corporum mutationibus subiectũ communiter omnibus est immutabile, commune fecerunt principium. Atq; corpus naturale, & per sese consistens, uel aerem, uel ignem, uel aquam intellexerunt. ex quorum altero omnia nasci, ut antè demonstrauimus, & commune omnium esse principiũ autumant: ueluti qui ex igne cuncta generari putat, ignem initium esse cõcludit. & sic de alijs tribus existimandum. Sed suis sese uerbis ob ignorantiam subuertunt: cum non solùm alienas sumptiones adferant, sed cõtrarias quoq;, & à sua causa remotissimas. Sic & Melissus, id quod est unum & solitarium, ob id immutabile esse uoluit: uideturq; substantiam quandam considerasse quatuor subiectam elementis,

Corpus naturale & per se cõsistens, malè ab antiquis intellectum.

non generatam, nec corruptioni obnoxiam. & hanc unum & omne nominauit. Epicurus porrò ex atomorum cohærentia omnia effici putat. In qua sententia fuit Lucretius, cum dixit:
Prima mouentur enim per se primordia rerum.

Τῶν δὲ ἰητρῶν οἱ μὲν τινὲς λέγουσιν, ὡς ὁ ἄνθρωπος αἷμα μοῦνον ἐστίν. οἱ δ᾽ αὐτέων, χολὴν φασὶν εἶναι τὸν ἄνθρωπον. ἔνιοι δὲ τινὲς φλέγμα. ἐπίλογον δὲ ποιοῦνται καὶ αὐτοὶ πάντες τὸν αὐτόν. ἓν γάρ τι εἶναι φασίν, ὅ,τι ἕκαστος ἠθέλησεν ὀνομάσαι αὐτέων. καὶ τοῦτο ἓν ἐόν, μεταλλάσσειν τὴν ἰδέην καὶ τὴν δύναμιν, ἀναγκαζόμενον ὑπό τε τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ· καὶ γίνεσθαι καὶ γλυκὺ, καὶ πικρὸν, καὶ λευκὸν, καὶ μέλαν, καὶ παντοῖον τι ἄλλο.

VERSIO.

Medicorum nonnulli ex solo sanguine hominem cōstare dicunt: alij ex bile, aliqui ex pituita. atq; omnes eandem cōclusionem adducũt, dum ex uno quodam eum esse statuunt, quod cuiq; eorum magis arridet. Et cum unum aliquod sui caloris frigoris ue cogitur, speciẽ ac uim immutari affirmant, fieriq; dulce amarum, album,

album, nigrum, aliquid denique aliud, quod multis ac diuersis qualitatibus uarié sit temperatum.

COMMENTARIA.

Post expositas quorundam philosophorũ de cõmunibus naturæ principijs opiniones, & falsa iudicia: transit ad simile medicorũ de humoribus decretũ. atq; eos non dissimili errore obcæcatos fuisse indicat. Hi enim unũ aliquem solum ex quatuor humoribus animal esse tutati sunt, & ex eo conformatũ. tametsi reliquos humores ad corporis generationẽ concurrere, ut antè diximus, nõ negent. sed primos esse nolunt, & generatos affirmant, ex suo cuiq; humore elementari: utpote sanguine, pituita, & utraq; bile. de quibus in nostris Medicæ artis institutionib. dicetur. Fit aũt sanguis, ut dulcia quæuis, à calore moderato: pituita, à remisso: bilis flaua, ut amara omnia: quẽadmodũ & bilis atra, ut cuncta acria, ab immodico. Et qui ab uno aliquo humore animal fieri iudicarũt, reliquos ex illo humores per calorẽ aut frigus, qualitates actiuas, transmutari autumãt. ut sanguis, adueniente frigore, pituita fiat: calore uerò accedente, bilis utraq;. Eodem modo qui pituitam aut bilem alterutrã esse animal statuunt,

Simili errore medicos ueteres arguit, quo & philosophos.

Humorum quatuor generatio.

tuũt, eam in alios humores calidiores, si qui sint, calore traijci, & frigidiores frigore effici existimarint. Vnusquisq; autem humorũ quatuor, formam mutauerit, si calore aut frigore in humorẽ alium transierit, & facultatem quoq; unà cum temperamento uariauerit. Nam cum sanguis, exẽpli causa, erat calidus, erat & humidus: cum uerò pituita factus est, frigidus & humidus: cũ autem bilis alterutra, calidus & siccus. Similiter fit in mutua aliorum humorũ secundum alios transmutatione. Neq; humor in alium transmutatus, formam eius & facultatem tantũ recipit: sed & cõsistentiam, colorem, odorem, saporem, leuitatẽ, & qualitates cæteras. quemadmodum ex sanguine bono, crassi & tenuis medio, rubicundo, odorato, dulci, leuisculo: illis fit pituita crassa, alba, inodora, uel graueolẽs, dulcis, insipida, acida, salsa, grauis. Ex eodẽ quoq; bilis flaua, amara, leuissima, bilis atra, & acris grauissima. Sic factos ex alijs humoribus alios, totam eorũ naturam induere existimant, in quos transeunt, priore relicta. Itaq; qui corporum mutationes fusione & concretione fieri iudicant, calorem & frigus effectrices, ut diximus, omnium mutationum causas statuêre.

Humores quando formam mutent

Ἐμοὶ

Ἐμοὶ δὲ οὐδὲ ταῦτα δοκέει ὧδε ἔχειν· οἱ μὲν οὖν πλεῖστοι τοιαῦτά τινα, καὶ ἔτι ἐγγύτατα τουτέων, ἀποφαίνονται. ἐγὼ δὲ φημί, εἰ ἓν ἦν ὁ ἄνθρωπος, οὐδέποτ᾽ ἂν ἤλγεεν. οὐδὲ γὰρ ἂν ἦν ὑπό του ἀλγήσειεν ἓν ἐόν. εἰ οὖν καὶ ἀλγήσει, ἀνάγκη καὶ τὸ ἰώμενον ἓν εἶναι.

VERSIO.

Hæc quidem & his ſimilia aliqui profitentur. Ego autem dico, ſi homo unũ eſſet, nunquam doleret. neque enim eſſet à quo dolore afficeretur. Quòd ſi doleret, unicum tantum remedium neceſſariò ſufficeret.

COMMENTARIA.

Horum imperitiam hucuſq; arguit Hippocrates, qui ex uno quopiam initio naſci hominem dixerunt. Nunc decretũ illorum quaſi ſubuertere aggreditur. Ait igitur: Si uno tantum elemento homo conſtaret, nullo doloris ſenſu poſſet affici. At uerò dolere hominem manifeſtum eſt: ergo uana eſt opinio illorum, qui uno elemento hominis ortum attribuunt. Atq; modi curationũ, qui uarij ſunt, & multiformes, ab his qui unum ens omnia eſſe tradunt, euerterentur. Nam uel nihil omnino corpora noſtra, uel unũ tantum pa

terentur. Et in hoc unum sufficeret remedium, atq; unus medendi modus, utpote cum una tantũ sit ægritudo. Sed multæ ac uariæ, ut mox dicet, sunt morborũ species: unde & diuersis opus esse remedijs cognoscitur. Quapropter nec Thalẽ, nec Heraclitum, aut Anaximenem, Melissum' ue seu alios, unicum absolutè constituentes elementum & principium, rectè sensisse ueris demonstrationibus conuincit. Postea etiam cõtra Anaxagoram, Leucippum, Empedoclem, Democritum, plura & infinita principia profitentes, eaq; ipsa genere unum, atq; potentia statuentes. Porrò dolor (qui uehemens affectio, ac præter naturam impetũ faciẽs, dicitur) duo necessariò exigit: utpote sensum & alteratione͂: sed atomi Epicureorum, neutrum habẽt: nec similares Anaxagoræ partes, nec quatuor intransmutabilia Empedoclis elementa. Quare fieri nõ potest, ut quicquam ex his compositum doleat, si ex impatibilibus, & sensu carentibus elementis, & atomis constaret.

Dolor duo necessaria exigit.

Νυνὶ δὲ πολλά· πολλὰ γάρ εἰσιν ἐν τῷ σώματι ἐόντα, ἃ ὁπόταν ὑπ᾽ ἀλλήλων παρὰ φύσιν θερμαίνηταί τε καὶ ψύχηται, καὶ ξηραίνηταί τε.

νηται τε καὶ ὑγραίνηται, νόσους τίκτει. ὥστε πολλαὶ μὲν ἰδέαι τῶν νοσημάτων, πολλὴ δὲ καὶ ἡ ἴησις αὐτέων ἐστίν.

VERSIO.

At uerò multa habētur, ac corporibus insunt, quæ cum pręter naturā à se mutuò calida, frigida, sicca aut humida facta fuerint, producūt morbos. Hinc plures morborū species, & pariter multiplex curandi ratio.

COMMENTARIA.

Ex morborū multitudine, quā quotidie inspicimus, multa in corpore præter naturā augeri, aut aliquē quatuor primarū qualitatū excessum habere iudicamus. Et cum non sit una, sed uaria & multiplex morborum forma ac species: non una curandi methodus, neq; unum medicamentum: sed plura ac uaria immediatè, iuxta morborum naturam, corporis temperamenta, ætatem, anni partem, regionem, consuetudinem, & huiusmodi licebit accommodare. Nam qui ex calore laborat, per ea quæ refrigerant simili qualitate curantur, & contrà. Sic per exiccantia sanitati restituūtur, quos humiditas offendit, et è diuerso. Præterea nōnulli ex his quæ astringūt, **Varia ac multiplex morborum forma ac species**

alij

alij per ea quæ subducunt, sanitatem recuperarunt. Eodē modo de alijs, tum primis tum secundis qualitatibus intelligendum.

Ἀξιῶ δ' ἔγωγε, τὸν φάσκοντα αἷμα εἶναι μοῦνον τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἄλλο μηδὲν, δεικνύναι αὐτὸν μὴ μεταλλάσσοντα τὴν ἰδέην, μηδὲ γίνεσθαι παντοῖον· ἀλλ' ἢ ὥρην τινὰ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἢ τῆς ἡλικίης τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ᾗ αἷμα ἐνεὸν φαίνεται μοῦνον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. εἰκὸς γὰρ εἶναι μίαν τινὰ ὥρην, ἐν ᾗ φαίνεται αὐτὸ ἐν ἑωυτῷ ἐνεόν. τὰ αὐτὰ δὲ λέγω καὶ περὶ τοῦ φάσκοντος φλέγμα εἶναι, καὶ περὶ τοῦ χολὴν φάσκοντος.

VERSIO.

Sed ego quidem censeo, qui hominem ex solo sanguine constare uelit ostendére, eum mutare formam, aut esse uariabilem: aut saltē aliquod anni tempus adesse, aut hominis ætatem, unde homo solum sanguinem contineat. Verùm aliquod esse anni tempus, quo is unicus ipsi inesse uideatur, consentaneum non est. Neq; aliter aduersus eos sentio, quicunq; ex

ex una ſola pituita uel bile hominẽ eſſe factum aſſeuerant.

COMMENTARIA.

Eam ſententiam nunc proſequitur Hippocra*tes,qua paulo antè dicebat,quoſdã medicos aberraſſe in corporũ principijs. Atq; ex uno & ſimplici humore hominem conſtare non poſſe,ex ipſa rerũ origine oſtendit.* Nam *ſi unus duntaxat humor hominem conſtituat, tunc in hoc natura diſsimile nihil effingere poterit,neq; ulla cõtrarietas ualebit ineſſe.* Q*uandoquidem diſsimilitudo & contrarietas penes diuerſas & cõtrarias formas eſſe debent.* At *in unico humore unica tantũ forma reperitur. Diſsimilis igitur & contraria forma nulla erit: unde nec permutatio in ipſo continget.* Q*uapropter qui hominis ortum à ſolo ſanguine, uel alio quopiam humore ſimplici indicat,is deberet certis demõſtrationibus oſtendere,eũ non in alios humores conuerti.* Sic *enim mutare formam & uariabilem eſſe intelligo.*Interea *ſi quis non ab intrinſeco,ſed ambiente aere, & extrinſeca prædominãte occaſione, animal poſſe permutari dicat: ad ea reſpondit* Hippocrates,cum dixit,Eo *anni tempore, & ea hominis ætate,qua conſors & cõforme elemen*

Formam mutari quomodo intelligendum.

tum

tum dominatur, seipsum inalterabilem & impermutabilem homo ostendere posset: quando nec ab intrinseco nec ab extrinseco tunc permutari ualeat: utpote cum nulla à similib. & æqualibus formis sit alteratio et permutatio. Ob id pituosi hyeme, biliosi æstate, uere sanguinei, & autumno melancholici proportione conueniunt. Quapropter nō deberent ipsi iuxta illorum assertionem in morbos incidere, cum non habeant qualitates sibi diuersas, à quibus offendantur. Sed quia corpus, ut illi putarunt, non uno constat humore ipsis anni partibus per se conueniente, homines ægrotare contingit. Eadem est ratio in ætatibus. nam puer ueri, iuuenis æstati, senex autumno, decrepitus hyemi, proportiōe magis respondet. non tamen à morbis sunt immunes, cum eorum corpus non ex uno humore, sed diuersis compactum ac congenitum habeatur. unde & alterationes & mutationes adesse uidemus. Nullum igitur animal simplici aliquo constabit humore, cum nec ætas, nec pars anni detur ad ea quæ ipsi proponunt, demonstranda.

Humores quatuor anni partibus proportione conueniunt.

Ἐγὼ μὲν γὰρ ἀποδείξω ἃ ἂν φήσω τὸν ἄνθρωπον εἶναι, καὶ κατὰ τὸν νόμον, καὶ κατὰ

τὴν

τὴν φύσιν, εἰ ταῦτα ἐόντα ὅμοια, καὶ νέου ἐόντος, καὶ γέροντος, καὶ τῆς ὥρης ἐούσης καὶ ψυχρῆς καὶ θερμῆς. καὶ τεκμήρια πρὸς ἕξω, καὶ ἀνάγκας ἀποφανῶ, δι' ἃς ἕκαστον αὔξεταί τε καὶ φθίνει ἐν τῷ σώματι.

V E R S I O.

Nam ex quibus hominem conſtare dixero, ea pro lege, natura & ętate, tempore etiã tam calido quàm frigido demonſtrabo. Sed & argumenta, & cauſas neceſſarias afferam, ob quas ſingula in corpore augeri uel imminui contingit.

C O M M E N T A R I A.

Omni ætate & tempore humores quatuor hominis eſſentiam & naturam conſtituentes ac ſeruantes, in corpore contineri, ſe oſtenſurum promittit Hippocrates. *idq; ſecundum legem, id eſt hominum exiſtimationem, ut Galenus inquit, & naturam, & rei ueritatem. Argumenta etiam adducet, & cauſas neceſſariò ueras, undę penes ætatum anniq; temporum differentias, unumquodque augeri imminui'ue contingat.*

Πρῶτον μὲν οὖν, ἀνάγκη τὴν γένεσιν γίνεσθαι, μὴ ἀφ' ἑνός. πῶς γὰρ ἂν ἕν γ' ἐὸν, τι γεννήσειεν, εἰ μή τινι μιχθείη; ἔπειτα οὐδὲ ἂν μὴ ὁμόφυλα ἐόντα μίσγηται, καὶ τὴν αὐτὴν ἔχοντα δύναμιν γεννᾷ· οὐδ' ἂν ταῦτα ἡμῖν συντελέοιτο.

VERSIO.

Principiò igitur hominis generatione ab uno principio fieri nequit. Quomodo autem quod unum est, generare aliud posset, nisi quid aliud admisceretur? Cum ne mixta quidẽ, nisi quæ miscentur eiusdem sint generis, eandémque habeant facultatem, generare possint, neque similia efficiantur.

COMMENTARIA.

Generatio fieri non potest ex uno simplici elemento.

In philosophos & medicos, qui communiter ex uno elemento hominem constare asserebant, hic sermo dirigitur. ostenditq́; generationem nullam posse fieri, si unum fuerit tantũ elementum & principium. Quo pacto, inquit, id quod unum est, alud generaret, nisi cum alio misceatur? Siquidem generatio, simplex naturæ actio non est, sed ex alteratione & formatione

tione composita. Porrò quæcunq; in hoc corruptibili seculo insunt, aut simplicia aut composita esse dicimus. Simplicia, ut sunt quatuor prima corpora, aër, ignis, aqua, terra: quorum generationes simplices mutatiões nuncupātur. Composita uerò sunt omnia ex ipsis quatuor, aut his pluribus constructa. Horum generatio productio'ue, permutatio est materialium ac paßiuarum facultatum ab actiuis: utpote caliditate & frigiditate dominantibus. Et hæc mutuò etiam agentia & patientia, eandem poßident facultatem, prout dißimilia & contraria existunt. Galenus cognata & coniuncta in substantia nuncupauit. Ex quatuor igitur elementis impari mixtura coeuntibus, particulatim omnium corporũ fieri generationes, Galenus lib. 4. de simp. med. facul. indicauit. Atq; ex ea imparitate perficitur natura & proprietas corporum particularium. quod non malè intellectum ab Ouidio poeta, sic dicente: Discors cōcordia (inquit) fœtibus apta. Neq; ex pluribus simul mixtis quicquam generari potest, nisi quæ miscentur, eiusdem sint generis: hoc est, ut in materia conueniant. Itaque oportet ea quæ miscentur ad generandum, consimilia ac cōuenientia esse substantiæ. Nō enim Generatiõis ratio.

ſi lapis ligno, aut lignum ferro admiſceatur, quicquam generabitur, cum nõ habeant familiarem ſubſtantiam, neq; eandem uim obtineant. Similis eſt ratio in animalibus: quæ ſi diuerſi generis inter ſe fuerint, etiamſi congrediantur, non generabunt. ueluti ſi uulpis aut urſi ſemen cum leporis aut capreolæ ſemine admiſceatur, infœcundum erit: cum diſsimilis admodum ſint ſubſtantiæ, nec conſimilem poßideant facultatem. In animalium diuerſarũ naturarũ genitura id cernitur: uelut in equis & aſinis, uulpibus et canibus. ſed generatur ex eorum cohabitatione mixtum, uidelicet ex ambobus animal. At quorũ naturæ à ſe mutuò magno diſtant interuallo, etiamſi aliquando coeant, non tamen generare poſſunt: aut ſi forte fortuna generarent, diſsimile ſub ipſis animal producerent. quare dixit, Neq; ſimilia efficiẽtur. Eodẽ modo in plãtis: quæ ſi in diuerſas arborũ ſpecies inſitæ fuerint, tantũ abeſt ut fructū producant, ut ne coadunari intercipiq; poßint.

Καὶ πάλιν, εἰ μὴ τὸ θερμὸν τῷ ψυχρῷ, καὶ τὸ ξηρὸν τῷ ὑγρῷ μετρίως πρὸς ἄλληλα ἕξει καὶ ἴσως, ἀλλὰ θάτερον θατέρου πολὺ προέξει, καὶ τὸ ἰσχυρότερον τοῦ ἀσθενεστέρου, ἡ γένεσις οὐκ ἂν γένοιτο.

VERSIO.

Rursus nec generatio futura est, nisi calidum, frigidum, humidũ, siccum, mutuò ac temperatè, necnon ęquali modo sese cõpatiant. Quòd si alterũ altero ualentius infirmiúsue fuerit, ex illis generari nihil potest.

COMMENTARIA.

Generatio perfectè non fit, nisi quatuor humores, & prima quatuor elementa seu qualitates primæ æqualiter (non tamen exquisitè) se habeant. Quòd si alterum alteri ualentius imbecillius'ue prævaleat, nulla unquam mixtio ac generatio fieri poterit, sed quandam moderatam discrasiã in cõceptionib. adesse, in nostris Comment. Aph. 62. sect. quintæ demonstrauimus. Generatio quãdo fiat.

Ὥστε πῶς εἰκὸς ἀπὸ ἑνός τι γεννηθῆναι; ὅτε γε οὐδ᾽ ἀπὸ τῶν πλειόνων γεννᾶται, ἢν μὴ τύχῃ καλῶς ἔχοντα τῆς κρήσιος τῆς πρὸς ἄλληλα.

VERSIO.

Nam quomodo fieri potest, ut aliquid ab uno fiat, cum neq; ex pluribus generetur, nisi communi temperamento conueniant?

COMMENTARIA.

Eorum adhuc opinioni insistit, qui hominis decretum ex uno elemento commune dicebāt. Inituŕq; eius ratio, cùm à fine ad quem cōsequendum natura gignendo collimat: tum à præcipua actione, qua ortus constat, atq; ad spectatū exitum perducitur naturæ opus. Ait igitur: Quid fieri potest, ut aliquid ex uno fiat? quando neq; ex pluribus (elementis scilicet, seu humoribus) gigni poßit, nisi mutuo temperamento commixtis. Cum enim ex quo magis ac decentius fieri debeat generatio, non fit, neq; ex quo minus. Itaq; non sunt unū, nec infinita multitudine principia elementaria: sed tantū quatuor, ignis, aer, aqua, terra, quæ repugnantib. & contrarijs qualitatibus sunt connexa.

Ἀνάγκη τοίνυν τῆς φύσιος τοιαύτης ὑπαρχούσης, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, καὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου, μὴ ἓν εἶναι τὸν ἄνθρωπον· ἀλλ' ἕκαστον τῶν ξυμβαλλομένων ἐς τὴν γένεσιν, ἔχειν τινὰ δύναμιν ἐν τῷ σώματι, οἵην περ ξυνεβάλλετο.

V E R S I O.

Quum igitur talis & hominis & cæte-

cæterarum rerum natura sit, hominem non ex uno fieri elemento, necesse est eum nõ ex una re constare: sed unumquodque eorum, quæ ad generationem quidquam faciunt, talem quampiam uim in corpore possidere, qualem contribuit.

COMMENTARIA.

Hactenus philosophorum & medicorũ errores demonstrauit Hippocrates*: utpote in generatione, & perfecta crasi: hoc est, temperie tum animalium, tum aliarum rerum ex pluribus eiusdem generis, eiusdemq; facultatis, & ex his bene permixtis & temperatis.* Nunc *perfectam hanc ex pluribus temperiem docet, eamq; hominis, rerũq; productarũ omnium uerã naturã esse. & ex hac ut notissima contra eosdem cõcludit, non unum reuera elementum materialiter hominem esse, sed plura: & ea quæuis eandem uim ex mixtione semper retinere, quam in corpore contribuerint. Sic enim duplicem hominis atq; cunctorum uiuentiũ naturam explicat: formalem unam, quam temperiem nuncupat: alteram materialẽ, quatuor uidelicet prima simplicia corpora, ex quibus res omnes corporeæ generãtur,* Duplex omnium animalium natura.

 nutrium-

nutriuntur, & ad debitam magnitudinem perueniunt: siue illæ res, siue corpora ad homines, siue ad quæcunq; alia referantur. Sunt aũt multa quæ naturæ dictio significet, de quib. in comment. Aphor. 34. lib. 2. diximus.

Καὶ πάλιν γε ἀνάγκη ἀποχωρέειν ἐς τὴν ἑωυτοῦ φύσιν ἕκαστον, τελευτῶντος τοῦ ἀνθρώπου, τό, τε ὑγρὸν πρὸς τὸ ὑγρὸν, καὶ τὸ ξηρὸν πρὸς τὸ ξηρὸν, καὶ τὸ θερμὸν πρὸς τὸ θερμὸν, καὶ τὸ ψυχρὸν πρὸς τὸ ψυχρόν. τοιαύτη δὲ καὶ τῶν ζώων ἐστὶν ἡ φύσις, καὶ τῶν ἄλλων πάντων. γίνεταί τε ὁμοίως πάντα, καὶ τελευτᾷ ὁμοίως πάντα.

V E R S I O.

Rursus quando corpus humanũ interit, necessum est singula ad suam naturam cõuerti: utpote humidum ad humidum, & quod siccum est ad siccum, & frigidum ad frigidum. Huiusmodi autem tum animantiũ, tum cæterarum rerum omnium est natura, nam cuncta simili modo nascuntur, & similiter desinunt.

COM-

Elementa inter se mixta & temperata in corpore aliquo, omnia unum, & unum omnia dicuntur. At uerò dum corpus moritur, dissoluiturq́; : tunc elementa, quæ ipsum cõstituerant, ad suam naturam seu loca propria commeant & reuertuntur: quandoquidem omnia in ea corrumpuntur, ex quibus fiunt. ueluti Aristoteles 3. Metaphys. indicauit; atq; naturarum triplex genus libro secundo de Anima statuit. unum forma est ac species, alterum materia: tertium, quod ex his duobus commixtum est, eorũ uidelicet materia, uis seu potestas, species, usus & perfectio. Sed Hippocrates duas potissimas causas agnouit; materiam scilicet, & formam. Atq; animantium naturam & temperiem & calorem insitum (qui est ueluti forma aliorum elementorum miscibilium) indifferenter nominat. Cæterùm omnia mixta & genita tam animantia quàm inanimantia, ex elementali & formali natura producta existũt. Nec aliter ex corruptione elementalis & formalis naturæ, intereũt pereuntq́; omnia. Ex formali quidem, cum forma ipsa seu temperies corrumpitur: ex elementali, quando elementa dissoluuntur à tẽperie, miscenturq́; mundi elemẽtis. Naturarum triplex genus.

Ξυνίσταται γὰρ αὐτέων ἡ φύσις, ἀπὸ τουτέων τῶν προειρημένων πάντων· καὶ τελευτᾷ κατὰ τὰ εἰρημένα, ἐς τὸ ἑωυτὸ. ὅθεν περ ξυνέστι ἕκαστον, ἐνταῦθα οὖν καὶ ἀπεχώρησε.

V E R S I O.

Cōſtat enim ex his quę dicta ſunt, eorum naturam (ſingula in idem ſu pradicta ratione) terminari. nam eódem recedunt, unde ſunt conſtituta.

COMMENTARIA.

Eadem eſt omnium ratio, quæ tum gignuntur, tum intereunt. Ex prædictis igitur quatuor elementis, naturam, utpote formalem (quæ temperies & commoderatio dicitur) oſtendit. Hæc autem natura ut perſiſtat, ipſam quoq; materialem ſimul adeſſe eſt neceſſum. Neq; enim forma abſq; materia, neque materia abſque forma conſiſtere poteſt.

Τὸ δὲ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, ἔχει ἐν ἑωυτῷ αἷμα καὶ φλέγμα, καὶ χολὴν διττὴν, ἤγουν ξανθήν τε καὶ μέλαιναν. καὶ ταῦτ' ἐστὶν αὐτέῳ ἡ φύσις τοῦ σώματος, καὶ διὰ ταῦτα ἀλγέει καὶ ὑγιαίνει.

VER-

VERSIO.

Corpus autem hominis sanguinem, pituitã, ac bilem utramq; continet. Atque hæc sunt ipsius corporis natura: quibus tum ægrotat, tum sanum est.

COMMENTARIA.

Rerum omnium naturam, elementalem scilicet & formalem, ex cõmemoratis quatuor elementis constitui, & in eadem finire, in præcedentibus ostendit. Hic uerò ad alterũ sese transfert elementorum genus, quod est proprium animalium sanguine præditorum. Etenim sanguis, pituita flaua, & atra bilis (de quibus nunc sermonem instituit) elementa dicuntur: non hominis tantum, sed etiam reliquorum sanguinẽ possidentium. Adhæc illa prima corpora, ignis, aer, aqua, terra, omnium naturalium rerum sunt communia elementa. Humores uerò præditis sanguine (ut in principio diximus) propria. Ex quibus particulæ similares dictæ, ut sunt caro, os, neruus, cartilago, & huiusmodi constituuntur. Atq; illud humidum fluidum, in quod primũ elementum transmutatur, humor dicitur. Insuper humorum alij naturales, qui confusi in uenis recondun- Natura rerũ omnium unde cõstituat. Humor quid

conduntur, corporiq; alimoniã præbent. Alij nõ naturales et excremẽtitij, de quib. postea dicem⁹.

Humorum quatuor genera.

Horũ omniũ, tam naturaliũ q̃ non naturaliũ, quatuor sunt genera: utpote sanguis, pituita, bilis, & melãcholia. Sanguis calidus est et humidus, sapore dulcis, & colore ruber. In uenis & arterijs cõtentus: sed in his subtilior. Hoc humore quisq; mediocriter abũdat: is blandus, hilaris, uenustus ac floridus esse solet. Pituita frigida est & humida, atq; saporis expers: quæ quidẽ uenas cũ alijs simul humorib. mixta permeat, ut frigidæ & humidæ corporis partes ex ipsa nutriantur. atq; segnes, somnolẽtos, obesos, & citò canescẽtes efficit. Bilis naturalis unà cũ sanguine ducitur: calida est et sicca, & eo calidior quo pallidior: flaua est colore, ac pellucida, essẽtia tenuis, atq; suapte natura leuis, acris & mordax. Homines iracundos, ingenij celeres, macilentos, agiles, & facilè cõcoquentes reddit. Illa etiã bilis quæ in uesiculam fellis mittitur, licet excrementitia fuerit, est tamen utilis: ob id naturalis dicitur. quæ quidem superfluũ à sanguine secernit, & proprio ductu in intestina defluens, deiectionem stimulat, detergitq; in illis pituitã, quæ alioqui immodicè au cta ualde noxia esset. Nec rarò euenit, ut poro il lo qui

lo qui à uesicula fellis ad intestina descendit, obstructo, sequãtur coli intestini dolores suapte natura maligni. Bilis igitur, & quæ per uenas permeat, et ea quæ ad uesiculã tendit, duplici colore secernitur, flauo scilicet et pallido. Flauus ex propria natura inest, propterea & flaua bilis ab innato colore nũcupatur. Si uerò cõtingat, ut tenuis & serosus humor ei admisceatur, statim & colore pallidior, et cõsistẽtia humidior fiet. Pallidus nãq; color et bili quoq; naturaliter inest. Sed tanto flauã esse pallida calidiorẽ cõstat, quãto et crassiorẽ. nam seroso recremẽto flauæ bili commixto, pallidã constitui cõtingit: sicut & flauam plusculũ excalefactã, consistẽtia reddi crassã, colore aũt flauã. Quin & in animalib. apparet flaua quidẽ, ijs quæ magis sunt calida, quæ uerò minus, pallida. Harũ utraq; bilis in uitellinã degenerat, dum caloris non naturalis acrimonia summè coquitur, ac ueluti torretur, adassaturq́;, sic ut inde ex flauo igneũ calorem, & ex tenui substantia crassiorem cõsequatur. Atq; colore & crassitudine uitellorũ ouorũ speciem referẽs, bilis uitellinæ nomẽ sumpsisse dicitur: quæ generationẽ in iecore & uasis obtinet. Atra bilis naturalis, quæ melancholia, seu melancholicus humor etiam

Bilis color duplex.

tiam dicitur, frigida & sicca est potentia, per ue nas unà cum sanguine fertur. Terrestris quidem est, & colore nigra, sapore pontico, & admodum inepta. Hanc sanguinea massa retinet, tan quam superfluum aliquid. Inde lien è u cinc re illam abstrahit, ac pro nutrimento retinet: subdolos, tristes, timidos, auaros & perfidos, ut etiam in nostra Medicæ artis institutione dicemus, reddit. Sub atra bile naturali excrementitius etiam succus, qui uentriculi actiones iuuat, comprehenditur. Cum enim acidus hic hu mor fuerit, uentrem in seipsum contrahit, & alimenta retinet, comprimitq́, donec plenè concocta sint. Nũc quo pacto humores quatuor in ho mine, cæterisq́ animantibus generentur inquiramus. Itaq́ alimentum dum in uenis ab ingenito calore alteratur, si calor ille mediocris fuerit, inde sanguinem generari, reliquos uerò humores ex eodem immoderato. Etenim cibi natura calidiores magis sunt biliosi, frigidiores uerò pituosi. Similiter ætate & temperamento homines qui calidiores sunt, eos biliosiores esse constat: frigidiores uerò, pituitæ magis sunt obnoxij. Iam uitæ rationum, ætatum, & regionum, & temporum, omnia hæc si calida existant, tum maxi-

Humorum quatuor generatio.

mè sincera bilis gignitur. Eodem modò de alijs, sanguine scilicet, & atra bile, & pituita. qui quidem humores, si constituentes causas omnes fautrices & secũdas habuerint, sincerus & purus unusquisq; ipsorum superabundabit. Præterea ex morbis qui frigidi sunt, ij à pituita: qui calidi, à bile ortum habent: & ut summatim dicam, ex nutrimento in uenis & iecore existente, & ex moderato & immoderato animantis calore, succi omnes in animalibus sanguinem habentibus conficiuntur. Superest ut de humorib. qui à causis præter naturam gignuntur, etiam dicamus. qui quidẽ corpori nutriendo sunt inutiles, raròq; in eos qui secundum naturam se habent uertuntur. Humorum igitur excremẽtitiorum quidam sunt utiles: & tunc naturalium nomen, ut antè dicebamus, retinent. Eiusmodi sunt bilis in hepatis uesicula: & melãcholicus humor in liene, atq; in articulis pituita. Et ij omnes propter multas commoditates, plurimasq; corporis actiones perficiendas inibi continentur ac reconduntur. Alij excrementitij inutiles sunt, inutiliaq; prorsus & superflua naturalium succorũ excrementa, quæ quidem à corpore ut noxia quotidie expellũtur. Talia sunt, sudores, urinæ, deiectiones, & id genus.

Humores qui à causis preter naturam gignuntur, corpori alendo inutiles.

Sanguis non naturalis duplex.

nus. Non naturalis igitur sanguis (ut eodem ordine, quo de naturalibus, prosequamur) duplex est. unus quidẽ, qui à debita & conuenienti temperatura transmutatus est: quando scilicet ex se, & non propter aliud quippiam, admixtũ alteratur. ueluti dum præter naturam calefit aut refrigeratur: non usqueadeò tamen, ut in aliud humoris genus cõuertatur: alter uerò à sua natura, accedente aliquo uitioso humore.

Pituita non naturalis duplex.

Pituita etiam nõ naturalis duplex est: acida una, salsa altera. Acida summè quidẽ cruda dicitur, utq; præter primã in uentriculo concoctionẽ uix illam quæ fit in iecinore & uenis incipit, atq; caloris penuria coacescit: nõ secus quàm in plerisq; fructuum succis cõtingere percepimus, qui cũ pauco præditi sint natiuo calore, postquã in sese efferbuerint, breui tẽpore in illã acidã qualitatẽ degenerabũt. Fit etiam acida pituita, quãdo dulce acido, & acidum dulci cõmiscetur. unde acida et dulcis per admixtionẽ nominatur.

Aciditas unde fiat.

Aciditas nãq; à calore quidem mutante, nõ autẽ uincẽte nascitur. quẽadmodũ Galenus lib. 4. de Simp. med. fac. indicauit. Etenim dum calor cõcoquere incipit, nec perfecta fieri potest alteratio, tunc aciditas illa in alimentis alijs 've assumptis, ingestis 've gignitur. Salsa

uerò

uerò pituita ex naturali insipida putrescente oritur, quando scilicet partes eius ui quadam putredinis adassatæ, reliquæ aquosæ substantiæ permiscentur. siquidē à calido sicco nō admodū subtili, sed terrestri, salsus sapor enascitur. Potest etiam *ex serosæ humiditatis cōmistione generari.* Si enim *tenuis pituitæ admisceatur serosa humiditas, siccam habens naturam, & adustam, eam salsam efficiet.* Cæterùm *excrementitia pituita duplex dicitur. altera utilis, quæ naturalis pituitæ appellationem seruat: estq; ipsius superfluitas, quæ quidem à uenis excernitur, & ad artus & iuncturas illabitur: ut artus ipsos & particulas sua humida qualitate ad motum habiles cōseruet: alioqui calor ex motu illas exiccaret. Altera inutilis & superuacanea est, quæ extra uasa reperitur.* Huius *multæ sunt species. una quidem tenuis & aquosa, qualis è naribus & cerebro defluit, & in plurimas corporis partes effunditur.* Altera *muco similis est: quæ si in loca quædam corporis frigidiora decumbat, seu naturæ appulsu impellatur, ibidemq; inclusa & compressa eousq; maneat, donec craßior frigidiorq; sit reddita: tunc uitrea à* Praxagora *dicitur, quòd uitro fuso colore & substantia sit similis.*

Pituita salsa unde.

Pituita excrementitia duplex.

Hæc

Hæc si calido loco obstruatur, grauißimos dolores solet excitare. Est & alia præter naturam pituita, quæ gypsea à multis nũcupatur. Hæc quidem crassa admodum est, quoniam tenuis eius portio iam est dissoluta, propterea quòd in meatibus ac artubus longißimè detineatur. Hanc sæpe deprehendimus in pulmonibus & digitorum articulis, accepto ex distillatione principio, tandem in tophi & calculi duriciem conuertitur.

Quatuor igitur inutilis excrementitiæ pituitæ species adnumerantur: aquosa, mucosa, uitrea & gypsea. Bilis flaua præter naturam ex tota substantia frequẽter æqualiterq; in uenis & uentriculo generationem obtinet: qualis porracea, æruginosa & cærulea. Harũ generationẽ ex cibis crudis ac uiridibus, ut sunt betæ, cæpæ, brassicæ, quæ propter languidum calorem corrumpuntur, dum nequeunt in chymum conuerti, deuinciq; in uentriculo, malè scilicet concoquente. Et primũ ex illis fit porracea: quæ si infixa diutius hæreat, in æruginosam commutabitur. Postea in eam quæ cæruleo colore tincta apparet, unde cæruleam appellarũt. Hæc quidem minus uiridis quàm superiores apparet: sed tanto illis deterior, quanto propius ad nigrum colorẽ accedit

Bilis flauæ præter naturã generatio

cedit. Generantur hæc tria bilis genera non-nunquam, non solùm in uenis & uentriculo, sed in iocinore etiam, ut Galenus lib. 10. de simpli. med. faculta. docet. Vbi enim calida animalia aut fame aut siti premuntur, bilis tunc ad atrum colorem, uel ærugineum uel cæruleum uergit, atq; porraceam bilem ratione ægrotationis: & talibus nequaquam ingestis, Galenus in 2 prædictionum com. 39. indicauit. Illa autem bilis quam isatidem nominant, per morbos graues et ardentissimos in uenis gigni dicitur. atq; uehementi caloris incẽdio bilem uitellinam ex adustione & generari, & in alia genera deriuari traditur. Bilis atra tum naturalis, quæ per uenas permeat, tum excrementicia, quæ lieni naturaliter est destinata, æqualiter per adustionem & putredinem non naturales redduntur. Hinc adustæ atræ bilis nomen est sortita. Huius interea quatuor esse dicuntur species. Prima, quæ ex caloris ardore, ad summam siccitatem perueniens, oritur: calida admodum est, acris & mordax. atq; eo discrimine à naturalibus dissidens, quo fex adusta à non adusta. Altera species, ex uitellina bili producitur. exustione enim hæc primùm in æruginosam, postea in cæruleã,

Bilis atræ quatuor species.

 nouissi-

nouißimè in atram bilem omnium perniciosißimam commigrat. Tertia bilis adustæ species ex sanguinis combustione oritur. Cum enim sanguis præter modum assatur, eius pars subtilior ac pinguior, in flauam omnino bilem conuertitur: quæ autẽ craßior, in atram. quod quidem in his humoribus, qui carbunculi nuncupantur, inspicere contingit: in quibus ex sanguine supra modum efferuescente, ad atræ bilis humorem fit transmutatio.

Υγιαίνει μὲν οὖν μάλιστα, ὁκόταν μετρίως ἔχῃ ταῦτα τῆς πρὸς ἄλληλα κρήσιος καὶ δυνάμιος καὶ τοῦ πλήθεος καὶ μάλιστα, ἢν μεμιγμένα ᾖ.

VERSIO.

Sanum equidem maximè est, ubi temperamentũ hæc inter se habuerint, tum facultate, tum copia moderatum: & ubi maximè fuerint permixta.

COMMENTARIA.

Elementorũ commoderatio quid efficiat.

Elementorum commoderatio, ut medici ac philosophi testantur, sanitatem efficit. Hãc corrumpunt humorum superabundantia, & mala qualitas,

qualitas, atque immodica refrigeratio, æstus, item laxitudo, cruditas, temulentia, ira, furor, & consimilia: sicuti Galenus lib. de Const. artis med. indicauit. Porrò sanitas symmetria quædam est. Symmetria autem omnis dupliciratione dicitur. aut enim ueluti summa & perfecta: aut tanquam à perfectione hac deficiens paulùlum, quemadmodum Galenus indicauit. Interea duas animalium sanguine præditorum naturas iam diximus: elementalem seu materialem unam, quam quatuor humores, sanguinem, pituitam, & utramq; bilem: alteram essentialem, animalis formam nuncupatam, quæ sub nomine primarum facultatum, sanitatis inquam & ægritudinis comprehenditur. Vbi igitur humores sunt inuicem & in debita tum quantitate, tum qualitate temperati, sanitatem in similariũ partium unione & temperie, nec non in dissimilarium constitutione semper efficient. Vnaquæq; enim animantis particula, seu certa quadam determinata quantitate & qualitate consistit, qua ultrò citroq; nequit naturalis & recta persistere. Ad perfectam quoq; sanitatem requiruntur ex proportione humorum permixtorum, qualitas & quantitas. quare addidit, (Et ubi maxima

Symmetria omnis duplici ratione dicitur.

Galen. lib. 1. sanit. tuead.

Ad perfectã sanitatẽ quæ requirantur.

fuerint permixta) tunc completa prorsus sanitas conficitur, in similaribus primò & simplicibus partibus, mox in organicis et compositis. Et cum sint tria prima sanitatis genera, duo quidem in partibus similaribus, bona scilicet unitas, & temperies: tertium in organicis, bona inquam ipsorum organorum compositio. Sic tria prima Morborum tria prima genera. *morborum genera erunt, utpote cum immediatè hæc contraria sint, & contrariorum eadem sit ratio. unde Auerrhoes lib. 3. cole. Numerus, inquit, specierum ægritudinis est: sicut numerus specierum sanitatis. Et à cognitione sanitatis, cognoscitur ægritudo. quamuis notiores sint species ægritudinum, speciebus sanitatis: propterea quod multæ ægritudines habent nomina, & sanitates illis sine nomine opponãtur.*

Ἀλγέει δὲ, ὁκόταν τι τουτέων, ἔλασσον ἢ πλέον ἔῃ, ἢ χωρισθῇ ἐν τῷ σώματι καὶ μὴ κεκρημένον ᾖ τοῖσι ξύμπασιν.

VERSIO.

Dolet autem, cum horum aliquod minus aut amplius euaserit, aut separatum in corpore, & non contemperatum fuerit reliquis omnibus.

Quæ ad integram sanitatem constituendã requirebantur, proximè docuit Hippocrates. Nũc oppositum in ægritudine docet. Nam cum ægritudo sanitatis sit demolitio ac euersio, ad eam efficiendam unum tantum sufficiet. unum itaq; satis erit, ad morbum constituendum. Propterea distinctim morbificas hic internas causas subscribit. Aegritudinẽ, inquit, efficiẽt per se causæ morbificæ, siue innaturalis fuerit quantitas, seu qualitas, uel proportio, aut mixtura indecẽs: eodem quoq; modo omnes simul præter naturã iunctæ. Ait igitur Hippocrates, *ex immoderata humorum copia, secundum magis aut minus, corporis compositionem corrumpi: & unitatem (quæ in conuenienti suarum partium commixtione nititur) solui.* Vnde *& malæ compositionis, & unitatis solutæ morbi (dummodo actio sensibiliter offendatur) proueniunt.* Similiter *humorum qualitates, dum inæquales fuerint, et functionem manifestè lædant, insalubrem morbosamq; inducent temperiẽ. Sic indebita ipsorũ mutua proportio, modò intemperiẽ, modò continui solutionẽ, modò malam cõstitutionem, & persæpè hos omnes simul efficient, iuxta ipsius pro-* Aegritudinẽ quid efficiat.

portionis inæqualitatem. Præterea si ex indecenti permixtione functio lædatur, tunc & insalubris erit ipsa temperies: ueluti dum humorum debita quantitas & copia fit, & partes inter se male coniungantur, aut coniunctæ soluantur et separentur, ita ut actio impediatur, tunc unitatis solutionem, & malam corporis constitutionẽ fieri continget. Idcirco aut separari in corpore, & nõ reliquis, cõtemperamentum esse dixit. Quomodo aũt morbos adesse cognoscere liceat, in primo lib. de Morbis curãdis indicauimus.

Ἀνάγκη γὰρ, ὁπόταν τι τουτέων χωρισθῇ, καὶ ἐφ' ἑαυτῷ στῇ, ἔνθεν τε ἐξέστηκεν, οὐ μόνον τοῦτο τὸ χωρίον νοσερὸν γίνεται, ἀλλὰ καὶ ἔνθα ἐπιχυθῇ, ὑπερπιμπλάμενον, ὀδύνην τε καὶ πόνον παρέχειν.

VERSIO.

Necesse est enim, cum aliquid horum recesserit, & per se constiterit, non eum duntaxat è quo excesserit locum affici, sed grauari etiam illum in quem decubuerit, ut cui ex copia dolor ac molestia accedunt.

COMMENTARIA.

Cum aliquid à massa sanguinis, quantitate,

qualitate,

qualitate, commixtione atq; temperamento recesserit, & per se aliqua in particula constiterit, corpus dolore affici, hæc sententia docet. Per *massam sanguinariam quatuor humorum unionem & collectionem intelligo. unde si quis eorum uel immodicè auctus, sicuti in tumore quodam præter naturam, uel acrimonia seu alia qua uis ratione separatur, & in alium quendam locum influat, morbus in parte ex qua mouetur, et in quam defluit, excitabitur. Multitudo nãq; humoris in partem recepti, solutionem continui distentione efficit: qualitas uerò eiusdem siue calor siue frigiditas (quæ duo sunt causa doloris) fuerit, alterationem subitam inducit. Huc pertinent sinceræ deiectiones, ut maximè ostendunt dysenteriæ, præsertim quæ à bile alterutra fiũt, uel etiam à pituita salsa & uitrea. Quæ autem à sanguine est hepatico, absq; dolore, ut Galenus docet, percipitur. aggrauat tamẽ partes in quas & per quas fertur. Immoderata igitur & præter modum imminuta humorum quantitate & qualitate, atque eorum separatione ac indecenti mixtura morbos gigni, natura & experientia docet. quoniam utraque parte, & unde aliquid decessit, et ad quã se contulit, in intemperiẽ et u-* Gal.12.meth. & 4. simpl.

nitatis solutionem fit insultus. Ex defectu quidē, hoc aliquid fertur decessisse, propter diminutam quantitatem, & qualitatem. Cum enim determinata quantitas & qualitas humorum præter naturam diminutæ fuerint, tunc partes ipsæ male uniuntur inter se, neque æquali constant tēperamento. hinc dolor morbificus exoritur. Quòd autem utraq; pars, & unde recessit humor, & ad quam se transtulit, morbo doloreq; afficiatur, experientia medicamentorum immodicè uacuantium (ut statim dicet) ostendit. Nam si euacuatio humorem aliquē extra corpus amplius quàm redundet eijciat, ex diminuta humorum quantitate & qualitate, in parte illa sequetur morbus. quia ibi statim intemperies, & unitatis solutio (quæ primæ ac simplices ægritudines sunt nuncupatæ) exoriuntur. Atq; imminuta naturali quantitate, illicò naturalis qualitas imminuitur: intemperie illa & unitatis solutionis causa existente.

Καὶ γὰρ ὅταν τι τούτων ἔξω τοῦ σώματος ἐκρυῇ πλεῖον τοῦ ἐπιπολάζοντος, ὀδύνην παρέχει ἡ κένωσις· ἢν ταῦτα πάλιν ποιήσηται εἴσω τὴν κένωσιν, καὶ τὴν μετα-

μετάστασιν, καὶ τὴν ἀπόκρισιν ἀπὸ τῶν ἄλλων, πολλὴ αὐτέω ἀνάγκη διπλῆν τὴν ὀδύνην παρέχειν κατὰ τὰ εἰρημένα, ἔνθεν τε ἐξέστη καὶ ἔνθα ὑπερέβαλεν.

VERSIO.

Itidem cum aliquid horum, suprà quàm requirat redundantiæ modus, extra corpus effluxerit, grauis ac noxia est uacuatio. quæ si intra corpus ceu translatiò secretióque ab aliis fiat, duplicis mali occasio (ut iã dictum est) ex eo necessariò dabitur: nempe & unde secessit, & ubi receptum redundat.

COMMENTARIA.

Quando etiam ad extrà plus quàm naturæ cõueniat humorum fit euacuatio, morbos simplices primos, atq; eorum proprium symptoma, utpote dolorem infert. Si uerò ad intrà talem humorum secretionem, & eruptionem fieri contigerit, tunc duplo maiorem morbum sequi est necesse. Idq; propter imminutionem, à quo secessit, & redundantiam, ubi se recipit. quo fit, ut ab excessu & defectu unitas & intemperies offendantur. Cæterùm humores nonnunquam intrò

Morbus quã do fiat duplo maior.

uacuantur, ueluti in humorum è cerebro defluctionibus in fauces, gargareon, pulmones, uentriculum, & reliquas partes subiectas. Similiter in omnibus præter naturam tumoribus, præsertim internis: in omni item arthritide. Nōnunquā *foràs et extra corpus, ut in hæmorrhagijs, cholera morbo, dysenterijs, fluxu muliebri, gonorrhœa, & alijs tam per superiora quàm inferiora* excretionibus. Humores etiam interdum & uapores locum tantum mutant, ut sanguis cum spiritu & calore, dum adest mœror, timor, uerecundia: sicuti somni & uigiliarum initio, atque dum ipsi humores impetu quodam concitantur.

Εἶπον δὴ, ἃ ἂν φήσω τὸν ἄνθρωπον εἶναι, ἀποφαίνειν ἀεὶ, ταῦτα ἐόντα καὶ κατὰ νόμον καὶ κατὰ φύσιν. φημὶ δὴ εἶναι αἷμα, καὶ φλέγμα, καὶ χολὴν, ξανθήν τε καὶ μέλαιναν· καὶ τουτέων πρῶτον μὲν κατὰ τὸν νόμον. τὰ οὐνόματα διωρίσθαί φημι, καὶ οὐδενὶ αὐτέων τὸ ὠυτὸ οὔνομα εἶναι. ἔπειτα τὰς ἰδέας κατὰ φύσιν κεχωρίσθαι, καὶ οὔτε τὸ φλέγμα οὐθὲν ἐοικέναι τῷ αἵματι, οὔτε τὸ αἷμα τῇ χολῇ, οὔτε τὴν χολὴν τῷ φλέγματι. πῶς γὰρ ἂν ἐοικότα εἴη ταῦτα ἀλλήλοισιν, ὧν

οὔτε τὰ χρώματα ὅμοια φαίνεται προσορώμενα, οὔτε τῇ χειρὶ ψαύοντι ὅμοια δοκέει εἶναι· οὔτε γὰρ θερμὰ ὁμοίως ἐστὶν, οὔτε ψυχρὰ, οὔτε ὑγρά. ἀνάγκη τοίνυν, ὅτι τοσοῦτον διήλλακται ἀλλήλων τὴν ἰδέην τε καὶ τὴν δύναμιν, μὴ ἓν αὐτὰ εἶναι, εἴπερ μὴ πῦρ τε καὶ ὕδωρ ταυτόν ἐστι.

VERSIO.

Dixi porrò, quæcunque hominem esse dixero, semper demonstraturũ me esse, quòd talia sint, & iuxta receptum morẽ ac opinionem, & iuxta naturam. Et dico sanè esse sanguinẽ, pituitam, bilem tum flauam, tum nigram (quatuor humores) assero. Ac primùm utique usu loquendi distincta illis nomina obtigerunt. Deinde natura singulorum species discreuit: ut neque pituita sanguinem referat, neque bilem sanguis, neque bilis pituitæ similis esse conspiciatur. Quomodo enim hæc similia essent? quorum neque colores similes uidẽtibus apparent, neque ad manuum tactũ similitudo aliqua esse deprehẽditur?

Neq; præterea similiter calida, frigida, humida, sicca existunt. Cum igitur tantopere specie & uiribus inter se discrepent, illos esse unum fieri nō potest, siquidem ignis & aqua non idem sunt.

COMMENTARIA.

Ad ea quæ hic proponit, se suis uerbis astrinxerat Hippocrates. *Dixerat enim se ostensurū, ex quibus homo constaret: quod quidem statim fecisset, nisi in refellendis eorum opinionibus institisset, qui hominis generationē ab uno principio tantum fieri profereb ant. Nunc igitur humores quatuor, sanguinē, pituitā, bilē flauā, & bilē atram, essentia & qualitate differentes docet, & unumquenq; distinctum iuxta receptam opinionem esse profitetur. Sed ultra hanc communem hominum sententiam pluribus rationibus id suadet. Primùm itaq; hos quatuor humores, nomine, colore, formatione, caliditate, frigiditate & humiditate mutuò differre, mox in sanguineis animalibus reperiri, in uenis inquam & arterijs, dicet. Nec enim alibi in sana & temperata corporis constitutione humores inueniūtur. Horum siquidem uenæ causa sunt, à natura constru-*

construct*æ*: quemadmodum Aristoteles lib. 3. de Part. animalium indicauit. Cæterùm uniuersa sanguinis moles, quæ per uenas fertur, quatuor distinctis ac uarijs partibus insignita conspicitur, quia hisce diuersis partibus est conflata. Pars enim illa quæ rubra, mediocrisq; substantia, ac moderatè calida, sanguinem ostendit, qui copia in corporis temperata habitudine cæteris humoribus præstat. Pars uerò altera, quæ tenuis, flaua, & admodum calida deprehenditur, bilem præ se fert. Quæ autem cruda, liquida, & alba, pituitam: crassa uerò, nigra, & facultate frigida, bilem atram. Hæc quidem sunt prima & simplicissima corpora, in quibus elementa, ignis, aer, aqua, terra, primò transmutantur, cum ob animati corporis mixtionem, à superioribus constellationibus ordinantur. Adhæc, cum bilis utraq; sicca dicatur, id non quidem actu, sed facultate intelligendum. Actu quidem diximus, quod iam præsens est: Potestate, quod iam futurum. Verùm equidem sanguis actu & potentia talis semper est, qualis describitur: & multoties pituita, præsertim uitrea. Bilem præterea flauam esse potestate calidam & siccam, hinc facilè colligitur, quòd ubi plurima in uen-

Vniuersa sanguinis moles 4. distinctis partibus insignita.

Quid actu, & quid potestate dicatur.

in uentriculo continetur, perpetuò siti infestamur. Sic & atra bilis, cum in uentriculi orificio abundat, appetentiam excitat. Neq; unum, illos quatuor humores, inquit, esse possunt, ut qui specie & facultate maximè dißideant. Sic enim ignis & aqua unū & idem minimè esse possunt, cum sint contraria. Eodem modo de bile & pituita, aere & terra, sanguine & bile atra: quæ omnia duabus contrarijs qualitatibus pugnant, quare non poßunt eße unum.

Γνοίης δ' ἂν τοῖσδε, ὅτι οὐχ ἓν ταῦτα πάντα ἐστὶν, ἀλλ' ἕκαστον αὐτέων ἔχει δύναμίν τε καὶ φύσιν τὴν ἑωυτέου. ἢν γάρ τινι διδῶς ἀνθρώπῳ φάρμακον, ὅ,τι φλέγμα ἄγει, ἐμέεταί σοι φλέγμα. καὶ ἢν διδῶς φάρμακον ὅ,τι χολὴν ἄγει, ἐμέεταί σοι χολήν. κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ χολὴν μέλαιναν καθαίρει, ἢν διδῶς φάρμακον, ὅ,τι χολὴν μέλαιναν ἄγει. καὶ ἢν τρώσῃς αὐτέω τοῦ σώματος μέρος τι, ὥστε τραῦμα γίγνεσθαι, ῥυήσεται αὐτέῳ αἷμα. καὶ ταῦτα ποιήσει σοι πάντα πᾶσαν ἡμέρην καὶ νύκτα, καὶ χειμῶνος, καὶ θέρεος, μέχρις ἂν δυνατὸς ᾖ τὸ πνεῦμα ἕλκειν εἰς ἑωυτὸν, καὶ πάλιν μεθιέναι; δυνατὸς δὲ

τος δὲ ἔστι, ἔστ' ἂν τινὸς τουτέων στερηθῇ τῶν ξυγγεγονότων.

VERSIO.

Quòd autem hæc omnia unum n[illegible] sint, sed unumquodque ipsorum uir[illegible] & naturam suã habeat, uel hinc cognoscere licebit, quòd oblato cuipiam medicamento, cui expurgandi pituitam facultas insit, educetur illa propinato cholagogo, reijcietur bilis. Similiter si medicamentum, quod atrę bilis educendę uim habeat, exhibeatur, hanc eliciet. Quod si corporis partem sauciaueris, ut uulnus fiat, ex ea sanguis profluet: idque fieri conspicias nullo non tempore nocte die que, tam hyeme quàm ęstate, quamdiu inspirare, expirareque ualeat homo. Id quidem ualebit, donec aliquo ex his, quæ congenita illi sunt, destituatur.

COMMENTARIA.

Ex hominum opinione & certa rerum experientia quatuor humores, sanguinem, pituitam, et utrãq; bilem in essentia dissimiles, diuersósq;,

superio-

superiore sermone indicauit. Nunc uerò idipsum & à signo, & ab effectu commonstrat, atq; ipsos humores semper in animantium corporibus inesse ostendit: quandoquidem nec ullum anni tempus, nec ætas aliqua reperitur, unde liceat demonstrare hominem humorum istorum expertem esse: ut qui naturaliter hos omnes cõtinuò posideat: suntq; ipsius hominis cognata ac congenita. atq; idipsum maximè à signo ipsæ purgationes ostendunt: & quòd diuersi ac differẽtes sint, et quòd simul permixti in corporib. sanguine præditis reperiantur. Nam si medicamentum, inquit, alicui propines, quod bilem uel pituitam natum sit euacuare, hunc uel illum omni tempore educet. Id enim perpetuò, quatuor hosce humores substantia diuisos in corpore contineri, est signum. Quòd si quis bilioso homini medicinam daret, quæ apta sit ad pituitam deijciendam, dolores ac tormina excitabit. Et sic de alijs omnibus imperitia & errore exhibitis medicaminibus. Si talia enim purgentur qualia oportet, confert, & facilè ferũt: si contrà, difficulter. Sic in uenæ sectione, balneis, frictionibus, atq; alijs eiusmodi, ubi non conuenit, deteriores reddunt affectiones. Enim uerò plurimis, qui satis fue-

Aphoris. 25. lib. 1. aphoris.

tis fuerunt extenuati, non parum profuit noxij humoris euacuatio. quibus sanguinem si quis emisisset, eos in uitæ discrimen egisset. Vitam medici appellant uires, & facultates temperamenti, aut earum actiones. Essentia autem uirium et facultatum, in istorum primorum corporum commoda temperie sita est. Quod si unus aliquis ex quatuor humoribus, qui ad constitutionem uirium, & actionum concurrunt, prorsus auferretur, uita amplius persistere non poßet. Si præterea corporis aliquam particulam, inquit, sauciaueris, ut uulnus fiat, sanguinem effluentem omni tempore licebit intueri. Profluit equidem sanguis è uenis uel arterijs, aut reserato earum ore, aut tunica earum diuisa, aut transcolatus siue sudoris instar transfusus, ut Galenus lib. primo Meth. med. scriptum reliquit. Et quãuis omnium humorum uacuationes, in omni parte anni, & ætate fieri poßint, quandiu scilicet animal respirat, & donec priuetur destituaturq; aliquo humorum quatuor ipsi animali connatorum: tamen sanguis uere, & in adolescentia: bilis in æstate, & in iuuentute: bilis atra autũmo, & in ætate declinante: pituita hyeme, & in senectute, copiosius & facilius uacuatur.

Gal. 9. meth. & primo de præs. ex puls.

Humores quando facilius & copiosius uacuentur.

Ξυγγέγονε δὲ ταῦτα τὰ εἰρημένα. πῶς γὰρ οὐ ξυγγέγονε; πρῶτον μὲν φανερόν ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ἔχων ἐν ἑωυτῷ ταῦτα πάντα ἀεὶ, ἕως ἂν ζῇ. ἔπειτα γέγονεν ἐξ ἀνθρώπου ταῦτα πάντα ἔχοντος. ἔπειτα τέθραπται ἐν ἀνθρώπῳ, ταῦτα πάντα ἔχοντι, ὁκόσα ἔγωγε νῦν φημί τε, καὶ ἀποδείκνυμι.

V E R S I O.

Sunt congenita hæc, quæ diximus. Quomodo enim non essent? Primùm enim manifestum est, hominem in se hæc omnia semper habere, quãdiu uixerit. Deinde fit generatio ex homine hæc omnia obtinente. Postremò nutrimentum ex homine haurit, cui hæc insunt omnia, quæ ego in præsentiarum affirmatione contendo.

COMMENTARIA.

Quatuor humores in substantia permixtos & cõgenitos, sed dissimiles in animato corpore perpetuò reperiri, in his quæ præcesserũt docuit Hippocrates. Nunc uerò propter quid & simpliciter à rei essentia illud idem cõprobat. Hinc conge-

congenita, seu, ut alij loquuntur, cognata, humores quatuor ex quibus homo fit, & in utero nutritur. Etenim quæ semper à prima origine usq; ad extremum uitæ terminum æquè in animalibus reperiuntur, omnia cognata & simul congenita meritò dicuntur. Cum igitur æquè semper in cũctorum animalium productione, auctione, nutritione, necessariò ij quatuor humores requirantur, reperianturq́;: necesse est, etiam eos omnes in animatorum singulorum generatione, auctione, & nutritione cognatos simulq; genitos esse. unde & conceptum omnem ac fœtum ex his diuersis quatuor humoribus formatum semper & constructum existere, atque per omnem uitam hos quatuor humores perpetuò seruare, quandiu unumquodq; uiuit. Simpliciter igitur et propter quid quatuor in essentia dissimiles humores omnium in animantium uita & formatione cognatos, cõgenitosq́;, ut dixi, Hippocrates demonstrauit. Hos enim homines uniuersi dum uiuunt, circumferunt intra se: lac etiã quo recens nati alimur, ex illis ipsis humoribus est: qui ad mammas ideo per uenas, ipsis & utero communes, transmittuntur, & ibi aliam speciem, aliamq; naturam et formam acquirunt, uertunturq;

Congenita quæ dicãtur.

tunturq́; in ſubſtantiam alimenti.

Οἱ δὲ λέγοντες ὡς ἓν ἐστιν ἄνθρωπος, δοκέουσί μοι ταύτῃ τῇ γνώμῃ κεχρῆσθαι. ὁρέοντες τοὺς πίνοντας τὰ φάρμακα, καὶ ἀπολλυμένους ἐν τῇσιν ὑπερκαθάρσεσι, τοὺς μὲν χολὴν ἐμέοντας, τοὺς δέ τινας φλέγμα, τοῦτο ἕκαστον αὐτέων νομίζουσιν εἶναι τὸν ἄνθρωπον, ὅ,τι καθαιρόμενον εἶδον αὐτὸν ἀποθανόντα. καὶ οἱ τὸ αἷμα φάντες εἶναι τὸν ἄνθρωπον, τῇ αὐτέῃ γνώμῃ χρέονται· ὁρέοντες ἀποσφαζομένους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὸ αἷμα ῥέον ἐκ τοῦ σώματος, τοῦτο νομίζουσιν εἶναι τὴν ψυχὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. καὶ μαρτυρείοισι τουτέοισι πάντες χρέονται ἐν τοῖσι λόγοισι.

VERSIO.

Quicunq; porrò hominem unum eſſe dicunt, in eam opinionem adducti uidentur, quòd ſublatos immodicis purgationibus, per aſſumpta medicamenta conſpicati, alios bile reiecta, alios pituita interijſſe obſeruando comperierunt: & quo quiſq; reddito humore occubuiſſet, eo cõſtare hominis corpus creditum eſt. Haud

Haud dissimili ratione ducti sunt, qui sanguinem fecerunt unicam hominis materiam. nam conspicientes in hominibus qui iugulātur, sanguinis ē corpore defluxum, hunc animam fuisse sunt persuasi. Ita hæc ferē sunt argumenta, quibus innituntur.

COMMENTARIA.

Ex apparentibus euidentibusq; argumentum ab ipsis desumebatur: ex eo scilicet, quòd in nimijs purgationibus quamplurimos alio atque alio prorsus euacuato humore, uitam profudisse inspexissent. Sic enim proponebant: Id omne, à cuius ablatione animal statim aufertur, propria est & innata natura cuiusq;. Sed ablatione uniuscuiusq; humoris, ablatio animalis statim insequitur: Ergo humor ille quisquis fuerit, est animalis cuiusq; propria & innata natura. Et hæc istorum est ratio, ad quam subinde Hippocrates statim respondet.

Argumētum quo ueteres tum philosophi tum medici hominē unum dicebant.

Καίτοι πρῶτον μὲν γὰρ τῇσιν ὑπερκαθάρσεσιν οὐθεὶς πω ἀπέθανε χολὴν μόνον καθαρθείς. ἀλλ' ὁπόταν τις πίῃ φάρμακον, ὃ τὴν χολὴν ἄγει, πρῶτον μὲν χολὴν ἐμέει,

ἔπειτα δὲ φλέγμα. ἔπειτα δὲ ἤδη τῇ χολῇ, ἐμέουσι χολὴν μέλαιναν ἀναγκαζόμενοι. τελευτῶντες δὲ καὶ αἷμα ἐμέουσι καθαρόν.

V E R S I O.

At uerò eorũ qui per immodicas purgationes solã bilem reiecerunt, mortuus est nemo: sed cum medicamentum aliquis bilem educens potauerit, ante alios humores bilem, mox pituitam: deinde præter bilem flauam, etiam atram eliciet. Postremò autem uitam finientes, purum quoque sanguinem.

C O M M E N T A R I A.

Eorum argumentationem improbat, quam de superfluis purgationibus (in quibus animam expirare contigit) asserebant. non enim humor solus educitur, sed quatuor omnes semper ordine effunduntur: nihilominus uno prorsus euacuato humore, uiuere hominem ac persistere nõ est poßibile. Attamen non statim suffocabitur: sed si omnes simul eijciantur, illicò decidit homo. Falsum itaque illi assumebant, dum per immodicas euacuationes unum duntaxat humorem educi contendebant; unde nec conclusio

uera potuit esse, quæ uno & simplici humore hominem constare uoluerunt. Cæterùm uacuationes immoderatæ contingunt, ubi purgans medicamentum usque adeò inualuit, ut in uasorum ad uentrem pertinentium osculis, mordicationem apertionemq́; multam relinquat: assiduè irritans, conuellensq; corpora, dissoluens deijciensq́; uirium facultates, quemadmodum Galenus lib. 3. de Simpl. med. facul. indicauit. Quãobrem prudenter ac cum iudicio medicamenta euacuantia exhibeantur. nam semel assumpta pharmaca si quantitate uel qualitate immodica exhibeantur, humores sibi peculiares primùm educent: deinde etiam reliquos. Vacuatione immoderatæ quando cõtingant.

Τὰ αὐτὰ δὲ πάσχουσι καὶ ὑπὸ τῶν φαρμάκων τῶν τὸ φλέγμα ἀγόντων. πρῶτον μὲν γὰρ φλέγμα ἐμέουσιν, ἔπειτα χολὴν ξανθὴν, ἔπειτα μέλαιναν, τελευτῶντες δὲ αἷμα καθαρὸν, καὶ ἐν τῷδε ἀποθνήσκουσιν.

VERSIO.

Idem accidit & à medicamentis pituitam educentibus. Primùm enim pituitam uomunt, deinde bilẽ flauã, póstea atram, postremò sangui

nem purum, post quem moriuntur.

COMMENTARIA.

Vbi medicamentum purgans pituitam eduxerit, subinde sequetur bilis flaua, à colore flauo sic dicta: ut quæ calidißima, tenuißima, & proinde ad motum promptißima fuerit. ob id præter alios humores facillimè educitur. Postea uerò bilis atra, quæ grauis est & crassa, & proinde ad mouendum contumax: unde non nisi uiolentia trahitur. Deinde omnium postremus sanguis, ut qui familiarißimus naturæ sit, in eoq; natura maximè conseruetur: quo prorsus effuso, inanimatum corpus moritur, cum nulla amplius uis à natura insit. Causæ præterea, quamobrem humores à purgante medicamento præter rationem excernantur, sunt: uasorum imbecillitas, osculorum laxitas, & medicamenti purgantis mordicatio. Cum enim uasa non amplius in sese continere ipsos humores queāt, et oscula eorum reclusa fuerint, nec uis medicamenti desinat irritare, neq; amplius accedat familiaris succus, quo natura constare queat: necesse omnino est reliquos etiā quo dictū fuit ordine, excerni deijciq;.

Causæ cur humores medicamento præter rationem educantur.

τὸ γὰρ φάρμακον ὁκόταν ἐσέλθῃ ἐν τῷ σώματι

σῶμα, πρῶτον μὲν ἄγει ὃ ἂν αὐτέῳ κατὰ φύσιν μάλιστα ᾖ, τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων. ἔπειτα δὲ καὶ τἄλλα ἕλκει τε καὶ καθαίρει. ὥσπερ τὰ φυόμενά τε καὶ σπειρόμενα, ὁκόταν ἐς τὴν γῆν ἔλθῃ, ἕλκει ἕκαστον τὸ κατὰ φύσιν ἑωυτῷ ἐνεὸν ἐν τῇ γῇ. ἔνι δὲ καὶ ὀξὺ, καὶ πικρὸν, καὶ γλυκὺ, καὶ ἁλμυρὸν, καὶ παντοῖον. πρῶτον μὲν οὖν πλεῖστον τούτου εἵλκυσεν ἐς ἑωυτὸ, ὅ, τι ἂν ᾖ ἑωυτέῳ κατὰ φύσιν. ἔπειτα δὲ ἕλκει καὶ τ᾽ ἄλλα. τοιοῦτον δή τι καὶ τὰ φάρμακα ποιέει ἐν τῷ σώματι, ὁκόσα ἂν χολὴν ἄγῃ, πρῶτον ἀκρητεστάτην ἐκάθηρε χολὴν ἔπειτα δὲ μεμιγμένην. καὶ πάλιν τὰ τοῦ φλέγματος φάρμακα, πρῶτον μὲν ἀκρητέστατον τὸ φλέγμα ἄγει, ἔπειτα δὲ μεμιγμένον. καὶ τοῖσιν ἀποσφαζομένοισιν πρῶτον μὲν τὸ αἷμα ῥέει θερμότατόν τε καὶ ἐρυθρότατον, ἔπειτα δὲ ῥέει φλεγματωδέστερον καὶ χολωδέστερον.

V E R S I O.

Etenim ut medicamentum receptum in corpore fuerit, primùm illud educet, quòd ipsi in eo fuerit familiare. ac tum deinceps alia trahit, educitque, quemadmodum ex terra na-

nascentia, semina scilicet, & plantæ: ubi terræ mandata fuerint, unumquodque trahit quod intra terram inuenerit naturæ suæ conueniens. Inest autem in terra acidum & amarum, & dulce & salsum, ac uarie temperatum succum. Ac primùm quidem plurimùm eius quod cuique familiare esse contigerit, trahitur: deinde alia. Itidem intrò assumpta medicamenta faciunt. nam quæ bilem educendi facultatẽ habent, primũ etiam purgãt quàm meracissimã, mox alijs mixtam. Similiter pituitæ pharmaca, primùm sinceram pituitam educunt, deinceps & confusam alijs. Sed & sanguis ab ijs qui iugulãtur, principiò calidissimus ac rubeus fluit. Tandem pituitam ac bilem mixtam habet.

COMMENTARIA.

Quatuor facultatum actiones.

Facultates in uniuersum tres numero corporib. insunt, utpote animalis, uitalis et naturalis. Atq; hæc in attractricẽ, retẽtricẽ, alteratricem & expultricem distinguitur. & harum quælibet om-

bet omnibus ac singulis partibus est prædita. Nam in animalibus alimenti succum facultas attractrix allicit, qui postea retinetur ac comprimitur à retentrice. Tandem in alteram formam mutatur ab alteratrice, unde succos alterari dicimus: tum demum expultrix facultas superfluum expellit. Eadem est ratio in uegetantibus. Attractoria igitur facultas familiare semper ac sibi conueniens attrahit alimentum: idq; per qualitatis conuenientiam & familiaritatem, & in purgantibus medicamentis, nec non naturalibus uegetantium particulis. Sic & in animato corpore pars quælibet proprium ac familiarem sanguinem allicit, ut nutriatur. Similiter stirpiũ plantarumq; singulæ particulæ proprium ac determinatum terræ succum attrahunt, ut commodè inde alantur. Sed in uniuersum de ipsis facultatibus in eo opere dicemus, ubi summa quadam discendæ artis medicæ uiam demonstrabimus. Assumpta igitur medicamenta, inquit, primùm humores trahunt sibi familiares, deinde etiam alios. his quidem uerbis æqualiter & nutritionem & pharmaco purgante attractionem fieri per sympathiam qualitatis indicat. In his enim ambobus huiusmodi attrahendi uirtus à natura in-

ra ineſt, ſicuti Galenus libro ſecundo de Elementis indicauit. Eadem eſt ratio in plantis & ſeminibus, quæ dum terram ſubeunt, trahit ex ea unumquodq; ſuæ naturæ conſentaneum, ſiue dulce id fuerit, ſiue acidum, ſalſum, amarũ. Hæc ſiquidem in corporum humoribus etiam repeꝛiuntur, quemadmodum ſimplicium medicamẽtorum facultas clariſſimè oſtendit: utpote herbarum et arborum folia, flores, ſemina, fructus, radices, ſucci, liquores, gummi, cortices et ligna. quæ ſingula uarijs ac diuerſis à natura, & pro ratione loci, ſaporibus prædita ſunt, et ex iiſdem perpetuò aluntur. Quòd ſi interea cognatus nõ ſit humor, aut æquo uberior, paucior 'ue, non uiuet planta, aut ægrotabit, exiccabitur 'ue. Sed et ſanguis cum animalia iugulantur, primò fluit feruentiſſimus, & per quàm ruber: mox magis pituitoſus, poſtremò atrabilarius. et ſic non unum in ſuperfluis ac immodicis purgationibus euacuari humorem cognoſcitur.

Αὔξεται δὲ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, τὸ μὲν φλέγμα χειμῶνος· τοῦτο γὰρ τῷ χειμῶνι κατὰ φύσιν μάλιστα τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων· ψυχρότατον γάρ ἐστι. τεκμήρια δὲ τουτέων,

ὅτι τὸ

ὅτι τὸ μὲν φλέγμα ψυχρότατον. εἰ ἐθέλεις ψαῦσαι φλέγματος καὶ χολῆς καὶ αἵματος, τὸ φλέγμα εὑρήσεις ψυχρότατον ἐόν, καί τοι γλισχρότατόν ἐστι, καὶ βίῃ μάλιστα ἄγεται μετὰ χολὴν μέλαιναν. ὁκόσα δὲ βίῃ ἔρχεται, θερμότερα γίνεται, ἀναγκαζόμενα ὑπὸ τῆς βίης. ἀλλ᾽ ὅμως καὶ πρὸς πάντα ταῦτα ψυχρότατον ἐὸν τὸ φλέγμα φαίνεται ὑπὸ τῆς φύσιος τῆς ἑωυτοῦ. ὅτι δὲ ὁ χειμὼν πληροῖ τὸ σῶμα φλέγματος, γνοίης ἂν τοῖσδε. οἱ ἄνθρωποι πτύουσί τε καὶ ἀπομύσσονται φλεγματωδέστατον τοῦ χειμῶνος, καὶ τὰ οἰδήματα λευκότατα γίνεται μάλιστα ταύτην τὴν ὥρην, καὶ τἄλλα νοσήματα φλεγματώδεα.

VERSIO.

Augeſcit pituita hyeme. Huic enim præ cæteris quæ homini inſunt, maxima eſt cum hyeme naturæ affinitas : quippe quæ maxime eſt frigida. documento fuerit, explorare hãc tactu qui uolet, & cum cæteris, bile inquam ac ſanguine, conferre, hinc pituitã frigidiſsimam reperiet. Verùm cum ſit uiſci in morem lenta, ut

ta, ut post atram bilem non nisi ui maxima attracta educatur, meritò ex uiolentia, ritu aliorum, calescere debuerat, ipsa nihilominus cognatam usque frigiditatem retinet, ac frigida apparet. Quòd autem hyems corpus pituita repleat, inde cognoscere datur, quòd hoc præsertim anni tempore homines spuunt, & emũgendo plurimam pituitam reddũt: albis insuper ac mollibus tumorib. scatent, atque alijs quos pituita parit morbis præcipuè corripi solent.

COMMENTARIA.

Pituitæ causa efficiens. *Frigiditas seu imbecillus calor, pituitæ causa est efficiens. materia uerò, humiditatis crudæ abundantia, ex cibo, potu, alijsq; refrigerantibus & humectantibus, tum per se, tum per accidens.* Vini facultas. *Vinum tametsi ex secundo sit ordine calefacientium, ubi tamen largius quàm natura uelit assumitur, tãtum abest à calefactionê, ut morbos etiam frigidos procreet, sicuti Galenus libr.* 3 *Temperamentorum indicauit. Hyemis igitur tempore pituita abundat: quia in utrisque qualitatibus, utpote frigiditate & humiditate,*

cum

cum hyeme conuenientiam habet maximam. unde facilè fit, augetur, et perficitur. præter hyemem (quæ pituitæ generãdæ causa efficiens & uniuersalis dicitur) reliquas particulares & minus communes causas subintelligit Hippocrates, *utpote ætatem, regionem, temperamentum, uictus rationem, & alia huiusmodi quæ exquisitißimam & absolutißimam continent pituitam. In senili ac decrepita siquidem ætate, regione frigida & humida, temperamento ac uictus pariter ratione frigidis & humidis, pituitam uigere & abundantem esse constat.* Q*uod autem frigidißima ipsa pituita fuerit, sensu tactus asserit perdiscendum. Si pituitam, inquit, sed præsertim uitream, sanguinem ac bilem tetigeris, senties pituitam esse frigidißimam. At si, ut frequenter euenit, calida sentiatur, idq; per accidens, ob motus uehementiam euenire dubium non est.* Nam *cum lenta & uiscida existat, difficulterq; trahatur, tunc calefit, & calida tangentibus apparet.* Nam *quæ per uim & motus uiolentiam educuntur, feruentiora fiunt.* Frigidißima *itaq; ex sua ipsius natura pituita apparet: quod statim à signo & effectibus ostendit. Spuunt homines & emungunt hyeme, plurima pituitosa, &* **Sensu tactus pituitam frigidisimã esse percipitur.**

tumores

tumores albi laxi, hoc potißimùm anni tempore exuperant: alij quę à pituita morbi diuturni, & curatu difficiles.

Τοῦ δὲ ἦρος, τὸ φλέγμα ἔτι μὲν ἰσχυρότερον ἐν τῷ σώματι, καὶ τὸ αἷμα αὔξεται. τά τε γὰρ ψύχεα ἐξανίει, καὶ τὰ ὕδατα ἐπιγίνεται. τὸ δὲ αἷμα κατὰ ταῦτα αὔξεται, ὑπό τε τῶν ὄμβρων, καὶ τῶν θερμημεριῶν. κατὰ φύσιν γὰρ αὐτέων ταῦτα δεῖ μάλιστα τοῦ ἐνιαυτοῦ. ὑγρόν τε γὰρ δεῖ, καὶ θερμόν. γνοίης δ᾽ ἂν τοῖσδε· οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἦρος καὶ τοῦ θέρεος μάλιστα ὑπό τε τῶν δυσεντεριῶν ἁλίσκονται, καὶ ἐκ τῶν ῥινέων αἷμα ῥεῖ αὐτέοισι, καὶ θερμότατοι εἰσὶ, καὶ ἐρυθροί.

VERSIO.

Vere etiamnum ualida est pituita, & sanguis augetur. nam & frigora remissiora uigent, & imbres succedunt. qua ratione sanguis augescit, conueniente potissimùm ea parte anni quæ calida est & humida. Signa aũt hinc colligere licet, quòd homines uere & æstate dysenterijs, sanguinis è naribus profluuio corripiuntur.

piuntur. suntq; homines ipsi tūc calidissimi, & maximè rubicundi.

COMMENTARIA.

Propter cognationem, & conuenientiam, quā cum hyemis fine ueris initium habet, ualidam adhuc uere ineunte pituitam dixit. Postea addit sanguinem iuxta hæc augescere, à pluuijs uidelicet, & caloris incremento. Hæc quidem anni pars, ut quæ calida & humida sit, maximè secundum naturam ipsi humori conueniens est. A' simili etiam, ut in his quæ præcesserunt, & conuenienti, sanguinem uere adolescere ratiocinatur. Ver namq; calidum est & humidum, cuius natura sanguini est accomoda ac persimilis: quando & ipse calidus & humidus reperitur. Similium quippe in simile facilis est transitus: & à simili unumquodq; nutritur, fouetur, & incrementum suscipit. Hac igitur tempestate calida & humida, ob naturæ cognationē calidi & humidi sanguinis plurimùm generabitur, si aliæ similes adhuc efficientes causæ, ut pote regio, ætas, temperamentum, uictus, & exercitia consenserint: tum ab effectibus & signis uera quæ proposuit esse indicat. Homines, inquit, ueris & æstatis temporibus, cruentis

Pituita cur adhuc uere sit ualida.

potissimum torminibus corripiuntur, cum uidelicet in uenis multa sanguinis copia adfuerit, quæ quidem statim deinde per intestina expellitur, sicut in mulieribus per uterum: in alijs uerò per nares, hæmorrhoidas, aut uomitionẽ. Nam per omnes has regiones consueuit natura sanguinis superabundantiam excernere. Adiunxit æstatem ueri, tum ratione dysenteriæ quæ ex copioso & calefacto sanguine, ut diximus, excitatur, tum ob cutis ruborem. Nam beneficio suijpsius caloris, generatur uere sanguis, & rubicundam totius corporis cutem efficit. Præterea calidi ad tactum hunc apparent homines, tũ sanguinis tum etiam ambientis aeris beneficio, ueluti etiam Galenus in Com. docet. Similiter et maximè rubicundi. nam genitus sanguis, rubentem colorem uniuerso homini impartitur. Color enim similis efflorescit humoribus contentis, sicuti in nostris super Hippocratis Aphorismos Aphoris. 2. lib. 1. *Commentarijs etiam diximus.*

Τοῦ δὲ θέρεος, τό, τε αἷμα ἰσχύει ἔτι, καὶ ἡ χολὴ ἀείρεται ἐν τῷ σώματι, καὶ παρατείνει ἐς τὸ φθινόπωρον. ἐν δὲ τῷ φθινοπώρῳ, τὸ μὲν αἷμα ὀλίγον γίνεται· ἐναντίον γὰρ

αὐτέῳ

αὐτέου τὸ φθινόπωρον τῇ φύσει ἐστίν. ἡ δὲ χολὴ τὴν θερείην κατέχει τὸ σῶμα, καὶ τὸ φθινόπωρον. γνοίης δ᾽ ἂν τοῖσδε. οἱ ἄνθρωποι αὐτόματοι ταύτην τὴν ὥρην χολὴν ἐμέουσι, καὶ ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσι χολωδέστερα καθαίρονται. δῆλον δὲ καὶ τοῖσι πυρετοῖσι, καὶ τοῖσι χρώμασι τῶν ἀνθρώπων.

V E R S I O.

Per æſtatem ſanguis adhuc uiget, & bilis in corpore gliſcit uſque ad autumnum, quo tempore ſanguis quidem paucus generatur: contrarius enim ipſius naturæ autumnus eſt. Bilis uerò æſtate & autumno corpus obtinet. indicio eſt, quòd tūc ſponte ſua bilem plerique uomunt, atq; epoto medicamento plurimam excernunt. Comprobant & febres, quiq; per ea tempora hominum calor eſſe cōſueuit.

COMMENTARIA.

Aeſtatis tempore, & præſertim per eius initia, pleriſq; ſanguis abundat uere adauctus. non enim à calore aeris nos ambientis adhuc eſt digeſtus, nec innat. humiditas cōſumpta. Bilis, in-

 quit,

quit, æstate corpus obsedit, præsertim si reliquæ etiam calidæ & siccæ causæ omnes adfuerint: utpote regio, ætas, uictus, exercitium, & eiusmodi. Hæ quidem omnes simul iunctæ, exactissimam generabunt bilem. Quòd autem bilis ipsa autumni tempore corpus detineat, hoc circa eius initium præcipuè, eo quòd æstatis postremam partem redoleat, intelligimus. Ex signo etiam ratiocinatur. Homines, inquit, æstatis tempore bilem sponte uomunt, idq; propter exuperantiam ipsius. Item per medicamenta purgantia biliosa deijciuntur. Præterea febres biliosæ, quibus eo tempore homines corripiuntur. Adsunt etiam flaui colores, cuti superficiariæ inhærentes. Hæc biliosi humoris sunt indicia.

Τὸ δὲ φλέγμα τῆς θερείης, ἀσθενέστατόν ἐστιν αὐτὸ ἑωυτοῦ. ἐναντίη γάρ αὐτέου ἐστὶ τῇ φύσει, ἡ ὥρη· ξηρήτε γάρ ἐστι, καὶ θερμή.

V E R S I O.

Nunquam aliàs pituita est imbecillior. nam huic æstatis natura inimica est: ut quæ calida est, & sicca.

COMMENTARIA.

Aestate, ac tempore calido & sicco pituita pluri-

plurimùm assumitur:partim caloris interni ui discussa, qui tunc acris atq; ingens esse consueuit: partim ab externo aere calido pariter & sicco dißipata.perficit enim,adaugetq; natura conueniens:oppositum autem diminuit,ac corrumpit. Natura conueniens perficit, & oppositum diminuit.

Τὸ δὲ αἷμα τοῦ φθινοπώρου ἐλάχιστον γίνεται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. ξηρόν τε γάρ ἐστι τὸ φθινόπωρον, καὶ ψύχειν ἤδη ἄρχεται τὸν ἄνθρωπον. ἡ δὲ μέλαινα χολὴ, τοῦ φθινοπώρου πλείστη τε καὶ ἰσχυροτάτη ἐστίν.

VERSIO.

Autumno sanguis paucißimus gignitur. Nam sicca est autumni natura, perq; ipsum homines refrigerari incipiunt. Ac tunc bilis atra plurima est, & ualentißima.

COMMENTARIA.

Quibus ætas floret,per æstatem sanguis aduritur. In ætate uerò declinante, & autumno iam ustus est, & bona sui parte in atram bilem abijt. Verùm portio tenuior in bilem flauam,& illa magis adusta in bilem uitellinam transit:quæ in melancholiam conuersa,ipsam multò acriorem efficit,quàm quæ ex parte sanguinis crassa

conficitur. Est autem haec melancholia calci cocta & feci ustae similis, in qua ignis extinctus est, uel sic sopitus ut primo occursu non appareat, in actum autem eductus urat. Cum alioqui lapis, fex non usta, humor melancholicus, absolutè frigida sint, quemadmodum testantur qui in arte medices scriptum aliquid posteritati reliquerunt. Autumno igitur sanguinem imminui ostẽdit Hippocrates: quia sanguinis naturae autumnus contrarius reperitur. & atra bilis autumno plurima est, maximeq; exuperat: idq; propter eius adaugentes & perficientes causas. Frigiditas namq; & siccitas (quae bilis atrae sunt causae efficacissimae) potissimùm ea tempestate uigent. Frigidus quidem autumnus est, ob hyemem non ualde illi remotam: siccus uerò, ex derelicta aestatis ariditate. Atque homines tunc temporis refrigerare incipiunt, idq; propter sanguinis imminutionẽ ex humoris frigidi praedominio. Siquidem ut similia à similibus conseruantur, & incrementa suscipiunt, ac perficiuntur: ita contrarium euenit in dissimilibus.

ὁκόταν δὲ ὁ χειμὼν καταλαμβάνῃ, ἥτε χολὴ ψυχομένη, ὀλίγη γίνεται· καὶ τὸ φλέγμα αὔξει

αὔξεται πάλιν, ἀπό τε τῶν ὑετῶν τοῦ πλήθεος, καὶ ὑπὸ τοῦ μήκεος τῆς νυκτός.

VERSIO.

Cum uerò hyems ingruit, bilis frigore pressa decrescit, & pituita rursus augescit, tum ob frequentes imbres, tum noctium longitudinem.

COMMENTARIA.

Hyems, iuxta medicos, sub Vergiliarum incipit occasu, qui paulo ante calendas Nouemb. *accidere dicitur, quo tempore frequentes ferè sunt pluuiæ. Atq; ex frigoris ac pluuiarum incremẽtis pituitæ accessionem fieri, dubium non est. Noctium longitudinem commemorat, quæ fit propter longã solis sub terra morã, propter quã frigus nobis adest: siquidẽ caloris nos ambientis author est sol. dũ supra uerticẽ nostrũ progreditur, et diẽ lõgiorẽ efficit. Hyeme quidẽ obliquus est, & breui supra terrã fertur, unde frigiditatis fit accessus. Cæterùm humorem in singulis anni partibus præpollentem, uult temporis responde re temperamento. Vnde pituita frigida & humida cũ sit, hyemi eam cõparat. Sanguinem, qui calidus est, et humidus, ueri: flauam bilem, ut quæ calida & sicca fuerit, æstati: atram uerò bilem,*

Hyems quãdo incipiat.

Humores 4. totidem anni partibus adæquãtur.

quæ quidem frigida & sicca dicitur, autumno. Cum igitur anni temporibus singuli humores augeãtur, causam reddit. Cur autem pituita hyeme redundet, ex crebris scilicet pluuijs & adauctis noctibus intelligẽdum: ex illis quidem humidum, ex his uerò frigidum indicans.

Ἔχει μὲν οὖν ταῦτα πάντα αἰεὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου· ὑπὸ δὲ τῆς περιϊσταμένης ὥρης, ποτὲ μὲν πλείω γίνεται σφῶν αὐτὰ ἑωυτέων, ποτὲ δὲ ἐλάσσω, ἕκαστα κατὰ μέρος καὶ κατὰ φύσιν.

VERSIO.

Habet igitur corpus humanum hæc omnia perpetuò: eaq; pro temporum mutationibus modò augeri, modò diminui contingit. Idq; suprà infra'ue, quàm fuerit cuiusq; priuatim modus, uel etiam quàm naturæ hominis conueniat.

COMMENTARIA.

Humores quatuor secundum naturam cunctis animantibus inesse, hoc loco concludit Hippocrates. Verùm pro anni partibus & propria cuiusque natura aliquando copiosiores seipsis fiunt,

fiunt, aliquando pauciores, iuxta tum quantitatem & copiam, tum complexionem & naturam penes similia, unde abundantiores: & contraria ac dissimilia, unde minores ac debiliores redduntur. Idq; iuxta diuersas animantium naturas & temperies. Neq; enim particularis quisq; homo, una præditus præcisè est natura & tēperie, quando intra humanæ tēperiei latitudinem ampla satis et magna ipsarum cernatur differentia. Etenim hi sanguinei magis, hi uerò biliosi: alij pituitosi, alij atrabilarij dicuntur: sed intra latitudinem humanæ speciei, ut diximus. Animatum igitur corpus ac sanguine præditum, hos quatuor semper naturales humores, sanguinem, pituitam, ac bilem tum flauam tum atram, cōtinet: qui quidem humores maiores minoresue sunt, tum quo ad naturam & uirtutem, tum molem & copiam penes proportionalia tempora & animantium temperiem.

Animatum corpus 4. semper humores in se habet.

Ὥσπερ ὁ ἐνιαυτὸς μετέχει μὲν πᾶς πάντων καὶ τῶν θερμῶν καὶ τῶν ψυχρῶν, καὶ τῶν ξηρῶν καὶ τῶν ὑγρῶν. οὐ γὰρ ἂν μείνειεν τούτων οὐδὲν, οὐδ᾽ ὀλίγον χρόνον, ἄνευ πάντων τῶν ἐνεόντων ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ· ἀλλ᾽ εἰ ἕν τι ἐκλίποι,

πάντ' ἂν ἀφανισθείη. ἀπὸ γὰρ τῆς αὐτῆς ἀνάγκης πάντα ξυνέστηκέ τε, καὶ τρέφεται ὑπ' ἀλλήλων.

VERSIO.

Quemadmodum enim totus annus particeps est omnium, utpote calidi, frigidi, sicci & humidi. neque enim quicquam horum ullo tempore consisteret, sine reliquorum omnium quæ in hoc mundo sunt consortio: quòd si unum deficeret, cætera omnia simul abolerentur, quippe quæ ab eadem sunt cõstituta necessitate, & à se mutuò aluntur.

COMMENTARIA.

Nõ secundũ excellentiã calidũ, frigidũ, siccũ, humidũ: sed elementariũ intelligit. Itaq; annũ uniuersum omniũ esse participẽ dixit. ueluti hyems tota frigidi & humidi, æstas calidi & sicci, autumnus frigidi & sicci. Neq; interea elemẽtorum aliquod consistere potest, seclusa aliorum societate: quandoquidem ipsorum unum prorsus corrumpi non potest, nisi reliqua etiam corrumpantur, aut pari mensura ab eodem necessaria causa foueantur. Atque si unum aliquod ex ipsis

elementis

elementis perierit, & quod ex ipsis compositum est interire necesse est. Quemadmodum si frigidum elementum pereat, ignis omnia erunt: & si siccum, aqua: & si non sit æstas, hyems est: & contrà. sicuti de uere & autumno dici potest: & sic uniuersa in mundo generata corpora corrumperentur. Postea subiunxit materialem & alteram necessariam causam, cũ dixit (& aluntur à se mutuo) id est, mutuò simul sese inuicem, ut dicitur, sustentantur, ad generationem & trãsmutationem. Neq; alia est elementorũ nutritio, quàm eorundem mutua generatio, & permutatio, cum sint corpora omnium simplicißima. Hæc enim sunt causa generationis & corruptionis. Primùm tamen solis & planetarum motus uniuersales, æternæ efficientes causæ dicuntur, ex quibus illa prima corpora communis æternaq; materialis causa nuncupatur: atq; generatio ac corruptio quælibet circa harum primarum qualitatum temperiem & intemperiem, formam scilicet & priuationem, successione semper uersantur. Huius enim temperiei & formæ generatio, est alterius temperiei & formæ corruptio: & contrà, huius corruptio, alterius est generatio.

Elementorũ nutritio.

ΟὕΤω

1 Οὕτω δὲ καὶ εἴ τι ἐκ τῶν ἀνθρώπου ἐκλίποι τουτέων τῶν ξυγγεγονότων, οὐκ ἂν δύναιτο ζῆν ὁ ἄνθρωπος.

VERSIO.

1 Ad eundem modum & homo. nã si quid eorum desit quę sunt ipsi cõgenita, uiuere non poterit.

COMMENTARIA.

Si quo humore ex quatuor congenitis homo destituatur, nullo modo uiuere posse ostendit. Congenita namq; seu cognata ipsos humores, ut alibi diximus, appellat: utpote sanguinẽ, pituitã, & utrãq; bilẽ. Si igitur ex humano corpore uel humidũ uel siccũ, uel calidũ uel frigidũ abscesserit, statim humores corrũpentur: qui quidem per excellentiã (nõ sincerè, neq; exactè) sunt humidi, sicci, calidi & frigidi. Nam pituitã frigidam & humidam dicimus, non ceu contrariorum humorum expertem, sed ueluti eos superãtem. Eadem ratione de utraq; bile. Nam flaua, sicca est: nigra etiam sicca & terrestris esse dicitur. neutra tamen humiditatis expers, cum sit humor: alioqui oporteret esse corpus solidum, sicuti adamas. Cæterùm ex bilioso humore ingenij acrimonia proficiscitur: ex sanguineo, affabilitas: ex melan-

melancholico constantia. Sed pituita ad mores fingendos, teste Gal. est inutilis. uerùm de his in nostra de Artis medicæ institutione dicemus.

Ἰσχύει δὲ ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ποτὲ μὲν ὁ χειμὼν μάλιστα, ποτὲ δὲ τὸ ἔαρ, ποτὲ δὲ τὸ θέρος, ποτὲ δὲ τὸ φθινόπωρον. οὕτω δὲ καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ποτὲ μὲν τὸ φλέγμα ἰσχύει, ποτὲ δὲ τὸ αἷμα, ποτὲ δὲ ἡ χολὴ, πρῶτον μὲν ἡ ξανθὴ, ἔπειτα δ' ἡ μέλαινα καλεομένη.

V E R S I O.

Inter anni tempora modò uiget hyems, aliquando uer: interdum æstas, aliàs autumnus. Sic in homine interdum pituita præualet, aliquando sanguis, nonnunquam bilis: primùm quidem flaua, deinde etiã atra.

C O M M E N T A R I A.

Quibus humoribus inter se mutua temperamenti cognatio intercedit, eos suis anni temporibus mutuò respondere docet Hippocrates. *Interea uarijs flatibus causam attribuunt, qui praecedentes anni partes permutarunt, & ad futuram anni partium temperaturam ueluti disposuerunt, Itaq; à simili argumentatur.* Vt *in anno, inquit,*

quit, nunc humida & frigida aqua hyemis tempore dominatur, nunc calidus & humidus aer in uere, modò calidus & siccus ignis magis in æstate: postremò omnium in autumno frigida & sicca terra: sic & in homine contingit. Nam in decrepita ætate pituita, quæ frigida & humida, sicuti hyeme potißimùm uiget: in adolescentia sanguis, qui calidus est & humidus, ideoq; aeris tempori correspondet: in iuuentute flaua bilis, calida & sicca, æstati conformis: in senectute uerò atra bilis, sicca & frigida, autumno conferenda. Et ita singulis anni temporibus naturales singulos procreari et seruari humores manifestè docuit, atq; rem totã exẽplis sequentib. explicat.

Comparatio anni totius cum uniuersa hominis ætate.

Μαρτύριον δὲ σαφέστατον, εἰ ἐθέλεις τῷ αὐτέῳ ἀνθρώπῳ δοῦναι τὸ αὐτὸ φάρμακον τετράκις τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐμέεταί σοι τοῦ μὲν χειμῶνος φλεγματωδέστατα, τοῦ δὲ ἦρος ὑγρότατα, τοῦ δὲ θέρεος χολωδέστατα, τοῦ δὲ φθινοπώρου μελαίτατα.

V E R S I O.

Huius rei euidentißimum argumentum si requiras, datum eidem homini quater in anno idem medicamen-

camentum tibi indicabit. Siquidem hyeme reijcientur per uomitum pituitosa: uere, liquidissima quædam: æstate biloisa, & autumno nigerrima.

COMMENTARIA.

Exemplo rationali confirmat, humores tempestatibus anni decenter attribui. Epoto, inquit, uno medicamento, siue illud uomitorium siue deiectorium fuerit, uidebimus quidem alias alium humorem in purgationibus admisceri copiosius: quia singulis anni temporibus singuli dominantur humores. Eidem homini, dixit. *Nam si non eidem homini, nec idem medicamentũ porrigi debet, sed diuersum & alterius generis: non equidem manifestum & fidum indicium reperiemus, singulos eosdẽ humores singulis temporib. dominari: quando purgationes illæ uariæ ac diuersæ, uarijs & diuersis naturis, nec non medicaminum purgantium diuersitati tribui possunt, & non humoribus, certis suis temporibus dominantibus. At si eidem homini eiusdem generis & facultatis medicamentum uno & eodem modo quater in anno (nulla ratione temperiei medicaminis, seu cuiuscunq; alterius rei habita) exhibeatur;*

Humores tẽpestatib. anni attribuit.

beatur: euidentiſſimum patebit ſignum, unumquemlibet humorem ſuis, ut diximus, temporibus naturaliter prædominari. Quatuor igitur naturales ſemper reperiri humores aſſerit, ſpecie & facultate ſeiunctos, ac diſtinctos penes eorũdem efficientium & conſeruantium elementa.

Ὀφείλει οὖν τουτέων ὧδε ἐχόντων, ὁκόσα μὲν τῶν νοσημάτων τοῦ χειμῶνος αὔξεται, θέρεος λήγειν. ὁκόσα δὲ θέρεος αὔξεται, χειμῶνος λήγειν· ὁκόσα μὴ αὐτέων, ἐν περιόδῳ ἡμερέων ἀπαλλάσσεται. τὴν δὲ περίοδον αὖθις φράσω, τὴν τῶν ἡμερέων. ὁκόσα δὲ ἦρος γίνεται νοσήματα, προσδέχεσθαι χρὴ φθινοπώρου τὴν ἀπαλλαγήν. ὁκόσα δὲ φθινοπωρινὰ νοσήματα, τουτέων τοῦ ἦρος ἀνάγκη τὴν ἀπάλλαξιν γενέσθαι. ὅτι δ᾽ ἂν τὰς ὥρας ταύτας ὑπερβάλλῃ νόσημα, εἰδέναι χρὴ ὡς ἐνιαύσιον αὐτὸ ἐσόμενον.

VERSIO.

Cum igitur hæc ita ſe habeant, quicunq; morbi hyeme augentur, æſtate deſinere ſolent: & qui æſtate creuerint, hyeme finiri: niſi ex eorũ ſint genere, qui certo dierum circuitu ter-

tu terminantur, de quibus ſum alio loco dicturus. Qui uere itidem morbi gignuntur, eos autumno ſolutum iri ſperandum eſt. Autumnales cōtrà, ueris aduentu ſecedere conſueuerunt. Quiſquis hæc tempora prętergreſſus fuerit, hunc annuum fore ſciendum eſt.

COMMENTARIA.

Exquiſitis rationib. adhuc illa quæ dicta ſunt confirmat Hippocrates, utpote de iudicio diuerſitatis humorū ex eorum uicibus ſucceſsiuis ſumpto. Etenim quatuor primos ſecundum naturam humores, quatuor anni temporibus correſpondere dicebat: pituitā hyemi, à conſimili & conuenienti tempore auctā & productā: ſimili modo & ſanguinē ueri: bilē flauam æſtati, & bilem atrā autūno. Et cū unus ex iſtis humorib. dominatur, tunc reliqui imminuuntur, debilioresq́; fiunt. Nam cauſæ contrariæ à contrarijs imminuūntur ac deſtruūtur. Itaq; morbos qui hyeme augentur, æſtate finiri dixit: & qui æſtate attolluntur, hyeme deſinere: niſi ex eorum genere fuerint, qui dierum decretoriorū circuitibus finiri ſolent, de quibus ſe alio loco dicturum pollicetur,

utpote in Prædictionū & Epidemiorum libris. Hanc speculationem pluribus sumus prosecuti in Aphorismis Hippocratis, aphorismo 24. lib. 2.

Morbi annui qui dicātur. *Morbos præterea annuos uocat, qui post suæ generationis annum discedunt, & aliquando intra*

Apho. 28. *annos septem: sicuti lib. 3. Aphoris. indicauit.*

Καὶ τὸν ἰητρὸν οὕτω χρὴ ἰῆσθαι τὰ νοσήματα, ὡς ἑκάστου τουτέων ἰσχύοντος ἐν τῷ σώματι, κατὰ τὴν ὥρην τὴν ἑωυτῶν κατὰ φύσιν ἐστὶν μάλιστα.

VERSIO.

Atq; sic medicum ad morbos accedere conuenit instructum, qui singula in corporibus secundum anni tempus pro sua natura maximè constitutum, inualescere norit.

COMMENTARIA.

Quomodo ad morbos curādos medicus accedat, hic postremò docet Hippocrates, ut prius scilicet exuperantium humorum naturam in ipsis agnoscat: idq; secundū anni tempus, & propriam cuiusq; naturam, atq; omnem de anni tēporibus, ætatibus, locis, uitæ studijs, & quotidianæ uictus rationis disputationis usum docet.

Nam

Nam medicum ad hæc omnia circumspectũ esse decet. Et ubi præpollentem cognouerit humorẽ, eum ne quãtitate an uiribus exuperet, & in qua corporis parte, intelligat. Sic enim curationem optimè præscribet & adhibebit, ijs uidelicet auxiliorum generibus quæ per contrariam morbis (id enim axioma est medicorum uniuersale) facultatem uincant. Quemadmodum hyeme morbis pituitosis, per calefacientia & exsiccantia: biliosis æstate, per refrigerãtia & humectãtia, & sic de alijs. Hæc uolui ex Hippocrate, Galeno, Platone, Aristotele, & alijs tum antiquorũ tum recentium monumentis, breuiter summatimq; adferre; idq; in communem studiosorũ utilitatem, præsertim eorum qui sua studia Medicæ arti destinarunt, cum alioqui alia quædam maioris exercitij iniunxissem excudenda.

FINIS.

ALIAE ANNOTATIONES DOCTI CVIVSdam, in libellum Hippocratis de natura Hominis.

INSTITVENS Hippocrates de Hominis natura scribere, primùm opiniones malas & philosophorum et medicorum, qui nō ex ueritate & peritia rei docti, aliud sibi et alijs persuaserant hominē esse quàm erat, refellit. Quod sanè inuitus facere uidetur. nam omnino paucis in locis idem facere reperitur. Primam igitur huius libelli partem usq; ad τὸ δὲ σῶμα, ut auditorem à falsis opinionibus illorum auertat, instituit in philosophos & medicos, qui malè de natura hominis sentiebāt. Postea, ab eo loco ad finem usq;, ueram naturam hominis ostendit.

Οστις μὲν.) In hoc maximè laudandus uidetur Hippocrates, quòd medicinā docens, nusquā limites eius artis excedit: sed in eo semper hæret, ut instituat medicum. Hic igitur, ne nimium uagetur extra medicinam, disputando contra philosophos, admonet eos, & omnes qui medici non

dici non sunt, ut à suo sermone, tanquam ipsis inutili, abstineant.

ὅτε γὰρ.) Philosophi asserebant, *aliqui hominem aerem esse solum, alij ignem, alij aquam, alij terram: quæ cum non uideantur esse in homine, absurdum putat de his disputare.*

φασὶ γὰρ.) Et *qui aquam esse dicebãt hominem, & qui ignem, idem argumentum hoc afferebãt.* Ex quo colligit Hippocrates, *& ex eo quòd à seipsis dißentirent, & inter se, non intelligere quid sit homo. qui enim rectè nouit, semper in eadem sententia stat.*

Τῶν δὲ ἰητρῶν.) Medici *eadem ratione qua philosophi utentes, dicebant aliqui hominem esse sanguinem solum, alij pituitam, alij bilem: sed coacta à calido & frigido, mutari in species alias.* quòd *falsum esse ostendit* Hippocrates, *primùm ex morbis qui hominem infestant: qui non fierent, si unum esset homo. quum enim fiant solum ab inæqualitate quatuor humorũ, & intẽperie, ut in libro quarto morborum ostẽdit: non posset ægrotare, si unum esset. Deinde ex medicamentis uarijs, quib. in sanãdis hominib. utimur, ostẽdit necesse esse, nõ unũ esse hominẽ. Solo enim sibi cõtrario medicamẽto sanaretur, si etiã ægrotaret.*

Ἀξιῶ δὲ.) *Dicit, illos qui affirmabant unum esse hominem, debuisse ueris rationibus ostendere, saltem aliquo tempore aut anni, aut ætatis, hoc solum hominem in se habere: quemadmodũ ipse ostendet illa quatuor habere semper.*

πρῶτον μὲν.) *Quum ita constet natura, ut nihil generet nisi à multis eiusdẽ generis, iisq́; tẽperatis: nõ potuit à solo generari homo. Ex quo consequitur, neq; unum esse: seruat enim naturã eorum, à quibus compactus est.* Lege hic locum illũ primi de Diæta, ξυνίσταται μὲν οὖν, *qui non parum conferet ad totum hunc locum intelligendum.*

Τὸ δὲ σῶμα.) *Hactenus aliorum opiniones refellit: nunc suam adfert.* Dicit enim hominem esse non sanguinem, non pituitam, non bilem flauam, aut atram: sed omnia simul, & per quatuor illa ægrotare & ualere.

Ἀλγέει.) Ita libro primo Morborum, de causis eorum loquens ait: Morbi igitur fiunt omnes, ex his quidẽ quæ in corpore insunt, à bile et pituita: externis uerò, à laborib. & uulnerib. sed et à calido & supercalefaciẽte, à frigido & superfrigefaciente, sicco & supersiccante, humido & superhumectante. Et bilis quidem & pituita cũ

innascentibus connascuntur: & sunt in corpore aut plus, aut minus. Morbos autem exhibent, alios à cibis & potibus, alios à calido supercalefaciente, & humido superhumectante.

Εἶπον δή.) Dicit, se pollicitum esse ostensurum, hominem esse semper illa quatuor, pituitam, sanguinem, bilem flauam, & atram: quòd non opinionibus garrulis, sed ex his quæ in re insunt probat. nam neq; eadem nomina habent, neq; eadem sunt & colore, & qualitate. Sanguis enim ruber, pituita alba, bilis alia flaua, alia atra. & bilis calida, pituita frigida: sanguis humidus, bilis atra sicca. Quæ cum ita differãt, non possunt idem esse, quandoquidem neq; ignis & aqua idem sunt.

Ξυγγέγονε δέ.) Ostẽdit hominem esse uerè sanguinem, & pituitam, & bilem flauam, & atram: quòd ab illis compactus sit, & educatus in illis, & generatus ab eo qui illa omnia habuit.

Οἱ δὲ λέγοντες.) Adfert argumentũ, quo illi utebantur, qui aut pituitam, aut bilem, aut sanguinem solum esse hominem affirmabant.

Καί τοι.) Refutatio argumenti est.

Ὥσπερ τά.) Ita libro quarto de Morbis ait: Vbi edit aut bibit homo, attrahit corpus in seipsum

psum de uentre ex humore prædicto: & fontes attrahunt per uenas de uentre ex humore, similis humor similem, & distribuunt corpori: uelut in plantis attrahit è terra similis humor similem. Habet autem sic terra in seipsa facultates omnigenas & innumerabiles. Quæcunq; enim in ipsa nascuntur, eorum humorem præbet talem, qualem et ipsa planta in se similē à natura habet: & attrahunt è terra unaquæq; alimentum eiusmodi, qualia ipsa sunt. rosa enim trahit è terra humorem talem, qualis & ipsa facultate est. Quæ prorsus eadem sunt in medicamento: nisi quòd, ut corpus superans humorem alentem, attrahit illum ad se, ita medicamentū superans corpus, attrahit ex illo, quod sibi secundum naturam est.

Ἔπειτα δὲ ἕλκει.) Postquam attraxit medicamentum ex corpore, quod sibi maximè secundum naturam est, attrahit ea etiam quæ proximè, in quantum superatur corpus: id quod etiā fit in plantis, uide quartum Morborum.

Αὔξεται δὲ.) Secundum tempora anni unūquemq; humorem in corpore & augeri, & minui dicit, prout tempus ipsum, illi secundū aut cōtra naturam est: ut ipsemet libro de Humoribus rectè ostendit.

Η δὲ χολὴ τὴν.) flaua scilicet æstate, atra autumno.

Εχει μὲν οὖν.) Hæc est conclusio rei, qua ex argumentis præpositis colligit, hominem habere semper in se illa quatuor: augeri uerò & minui, pro tempore.

Ωσπερ ὁ ἐνιαυτὸς.) Lege diligēter libro primo Diætæ, ab eo loco, τούτων δὲ ὁκότερον ἂν τύχῃ ꝗ, &c. usq; ad, οἱ δὲ ἄνθρωποι. reperies hominē omnino ad mundi similitudinē cōpositū.

Πάντα ξυνέστηκε τε ἐπ'.) Lege hic in primo Diætæ, ἀπόλλυται μὲν οὐδὲν ἁπάντων, usq; ad, διὰ τὸ ἀνθρώπου. reperies omnia ali ab inuicem, & nihil perire.

Ισχύει δὲ γν.) Dicit, prout aliquod tempus in anno uiget maximè, ita humorem qui sibi secundum naturam est, tunc in homine maximè uigere. ut in uere maximè pluuioso, superabundat sanguis: æstate maximè calida, bilis flaua: autūno maximè sicco, atra: hyeme maximè frigida, pituita. uide librum de Humoribus.

Οκόσα μὲν τ.) Libro tertio Epid. sub finē, ait: Aestiuos morbos hyems succedens soluit, & hyemales æstás succedens transmutat.

humores

morbos

FINIS.

ERRATA.

4.8.dele (18.1.quoniam et 8.tenuisq; fiat, 27. antepenult. curatur 51. ult. maximè 54. 1.proportionis 2. indecenti 3. insalubris 59.13. & sanè esse sang. 74.7.temperatus succus 81.14. accommoda 86.17.refrigerari 91. 9.à sese 95.4.biliosa

BASILEAE, EX OFFIcina Ioannis Oporini, Anno Salutis humanæ M.D.LXII.
Mense Maio.